

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**Комплекс тренінгових програм
з проблем духовно-морального виховання
учнів початкових класів
навчально-методичний посібник для студентів
напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта
спеціалізації «Християнська етика»**

Мелітополь 2017

УДК 373.3.015.31:17.022.1 (075.8)

ББК 74.202.2я73

К 63

*Рекомендовано Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 7 від 28. 11. 2017 р.)*

Рецензенти:

Жуковський В. М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри лінгвістики Національного університету «Острозька академія»

Кочубей Т. Д. – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини

Петриченко Л. О. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту, перший проректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

К 63   Комплекс тренінгових програм з проблем духовно-морального виховання учнів початкових класів : навч.-метод. посіб. для студ. напр. підг. 6.010102 Початкова освіта спец. «Християнська етика» / Г.В. Єрмак, Л.Є. Єрьоміна, І.І. Замкова, А.К. Плахоніна; за заг. ред. Л.Ю. Москальової; Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького. – Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2017. – 133 с.

ISBN

У навчальному посібнику презентовано навчальну програму з курсу «Комплекс тренінгових програм з проблем духовно-морального виховання учнів початкових класів» і методичні рекомендації до практичних занять.

Видання підготовлено в рамках держбюджетної теми «Теоретико-методичний супровід діалогічної взаємодії релігійних ідентичностей у культурно-освітніх практиках народів Північного Приазов'я» (Державний реєстраційний номер 0116U006913).

Для студентів напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта спеціалізації «Християнська етика», викладачів вищих навчальних закладів, учителів, методичних працівників загальноосвітніх закладів, представників духовенства різних релігійних конфесій і широкого кола читачів.

УДК 373.3.015.31:17.022.1 (075.8)

ББК 74.202.2я73

© Москальова Л.Ю., Єрмак Г.В.,
Єрьоміна Л.Є., Замкова І.І.,
Плахоніна А.К., 2017

© Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, 2017

ISBN

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МОДУЛЬ 1. ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЧЕСНОТИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ	
1. 1. Вчимося щедрості	6
1. 2. Співчуваємо близькому	13
1. 3. Вчимося бути справедливими	20
МОДУЛЬ 2. БІБЛІЙНІ ПОВЧАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ	
2. 1. Вчимося бути надійними	27
2. 2. Вчимося бути правдомовними	34
2. 3. Вчимося бути стриманими й скромними	41
2. 4. Таланти як дар Божий	49
МОДУЛЬ 3. ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЧЕСНОТ	
3. 1. Послух і непослух	57
3. 2. Вкладаємо Божу мудрість у свої слова та вчинки	63
3. 3. Відповіальність за вчинки	71
3. 4. Повага до інших	77
МОДУЛЬ 4. ТОЛЕРАНТНІСТЬ У ХРИСТИЯНСЬКІЙ ЕТИЦІ	
4. 1. Уміння прощати	84
4. 2. Вдячність – важлива людська чеснота	90
4. 3. Цінність добрих справ	98
4. 4. Терпіння та стійкість	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 111	
ДОДАТКИ 115	
ВІДПОВІДІ НА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ 131	

ВСТУП

Соціальний розвиток нашої держави значною мірою залежить від духовно-морального стану суспільства. Формування загальнолюдських цінностей у молоді потребує насамперед вироблення такого виховного ідеалу, у якому поєднувалися б головні моральні чесноти, що притаманні духовній особистості.

З перших років незалежності України в загальноосвітніх школах було розпочато викладання курсів християнської етики (факультативно). Але школи одразу ж зіткнулися з проблемою браку фахівців відповідного профілю й відсутністю необхідної навчально-методичної бази. У цьому контексті підготовка студентів – майбутніх учителів християнської етики була й залишається дуже важливим завданням.

Пропонований навчально-методичний посібник передбачає ознайомлення зі змістом євангельських притч, розуміння їх духовного змісту й використання здобутих знань у повсякденному житті, адже головною метою вчення Ісуса Христа був не витвір літературного мистецтва, не опис історичної ситуації, а передача духовних істин. У Біблійській енциклопедії Брокгауза зазначено, що жанр притчі широко використовувався ще в старозавітні часи (притчі являли собою дещо більше, ніж літературний твір дидактичного характеру, що містить алегорії, афоризми й прислів'я). Образною мовою притчі розповідають про моральні й духовні цінності, про внутрішній, духовний вибір, перед яким опиняється людина.

У концепції формування моральних цінностей сучасної молоді важливо те, що православна культура через емоції звертається до почуттів людини. Отже, віддзеркалена в Біблії еволюція духовності, що презентована моральними чеснотами, є найкращим способом формування світогляду молодого покоління.

Структура навчально-методичного посібника складається зі змісту, вступу, чотирьох модулів (містять методичні матеріали, п'ятнадцять текстів

християнських притч і запитання до них, що перевіряють засвоєння змісту; творчі завдання; тренінгові вправи на духовно-моральні теми, що сприятимуть більш глибоким роздумам у контексті окресленої проблематики притч), а також списку використаних джерел і додатків.

Навчально-методичний посібник містить також адресовані студентам спеціально розроблені питання-роздуми, т. з. «діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я». Завдання цих студій полягає у вивченні змісту притч і пошуку відповідей, що сприятимуть встановленню міжрелігійного діалогу. Діалогічні студії, на думку авторів видання, мають допомогти представникам різних релігійних ідентичностей у формуванні більш толерантного ставлення один до одного.

Навчально-методичний посібник призначений насамперед для студентів спеціалізації «Християнська етика». Він також може бути корисним для вчителів, методичних працівників загальноосвітніх закладів, представників духовенства різних релігійних конфесій і всіх, хто цікавиться проблемами духовно-морального християнського виховання.

МОДУЛЬ 1.

ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЧЕСНОТИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Тема 1. 1. Вчимося щедрості

Одну з християнських чеснот – щедрість – іноді розглядають як щось середнє між марнотратством і скупістю. Щедрість і великородушність є тим підґрунтям, на якому зростає Божа любов. Щедрість можна порівняти зі свічкою, що не гасне, коли від неї запалюються інші, оскільки все, що не віддане – втрачене. За щедрість, безкорисливість і добродійність, виявлені до близького, Господь винагородить людину Свою любов'ю.

Щедрість людини, зазвичай, розкривається в добродійності. Багато відомих і заможних людей уважали за честь бути меценатами: узяти на утримання будинки сиріт або безпритульних, церкви й школи; надати фінансову допомогу бідним сім'ям або сім'ям військовослужбовців; брати участь у благодійних акціях – дарувати подарунки дітям і малозабезпеченим сім'ям до великих православних свят, зокрема таких, як Великдень, Різдво Христове та інші; улаштовувати благодійні концерти; фінансувати паломницькі поїздки тощо.

Добродійність як одна з боговгодних справ передбачає здійснення доброго, безкорисливого вчинку, що приносить людині радість і винагороду від Бога. Допомагаючи бідному, людина служить Богу тим, що виконує Божу заповідь про любов і милість до близького. Так, наприклад, у Заповідях Блаженств, де йдеться про те, що «Блаженні милостиві, бо помилувані будуть», і в текстах Старого Заповіту можна знайти слова про важливість піклування про вбогих і жебраків, оскільки так заповів Господь.

Отже, стає зрозумілим, що людина має допомагати близькому, виконуючи заповіді Божі, і не сподіватися при цьому на подяку. Але часто в житті виходить так, що коли людина комусь робить добро, то обов'язково прагне отримати за це винагороду чи подяку, що можна розцінити лише як

задоволення своєї гордині та марнославства. У Євангелії від Матвія сказано: «Отож, коли чиниш ти милостиню, не сурми перед собою, як роблять лицеміри в синагогах і на вулицях, щоб прославляли їх люди. Істинно кажу вам: вони вже отримують нагороду свою. У тебе ж, коли твориш милостиню, нехай ліва рука твоя не знає, що робить права. Щоб таємна була твоя милостиня, а Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі явно». Цей вираз означає, що якщо ти робиш добрі справи, то не слід пишатися цим, вихвалятися ними, а надто робити такі справи напоказ: потрібно творити добро заради самого добра, а не заради марнославства.

Тож нехай люди, навчившись безкорисно робити добро, не вважають це своєю заслugoю, а моральним законом життя, велінням Божим і виконанням Його заповідей.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке щедрість? Що спільногоміж поняттями «щедрість» і «благодійність», «марнославство»?
2. Які приклади щедрості (жадібності) Ви можете навести з власного життя? Що Ви при цьому відчували?
3. Чому важливо допомагати близькім безкорисливо?
4. Які приклади щедрості й жадібності Ви можете навести з Біблії?

Біблія про ЩЕДРІСТЬ:

«Блаженніше давати, ніж приймати» (Дії 20:35).

«Радість людині – добродійність її» (Приповісті 19:22).

«І якщо в борг дасте тим, від яких сподіваєтесь одержати назад, яка вам за це подяка» (Луки 6:34).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 1. 1. ВЧИМОСЯ ЩЕДРОСТІ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО БАГАЧА

Ключовий вірш з Біблії:

«...Робіть калитки собі не старіючі, невичерпний скарб той у небі, куди не закрадається злодій, і міль де не точить.

Бо де скарб ваш, там буде й серце ваше!»

(Луки 12:33,34)

І озвався до Нього один з народу: Учителю, скажи братові моєму, щоб він спадщиною поділився зо мною. А Він відказав йому: Чоловіче, хто поставив над вами Мене за суддю або за подільника?

І промовив до них: Глядіть, остерігайтесь всякої зажерливості, бо життя чоловіка не залежить від достатку маєтку його. І Він розповів їм притчу, говорячи: В одного багача гойно нива вродила була. І міркував він про себе й казав: Що робити, що не маю куди зібрати плодів своїх? І

сказав: Оце я зроблю, порозвалюю клуні свої, і просторніші поставлю, і позбираю туди пашню свою всю та свій достаток. І скажу я душі своїй: Душе, маєш багато добра, на багато років складеного. Спочивай, їж та пий, і веселися!

Бог же до нього прорік: Нерозумний, наче цієї ось душу твою зажадають від тебе, і кому позостанеться те, що ти був наготовив? Так буває і з тим, хто збирає для себе, та не багатіє в Бога (Луки 12:13-21).

- Як, на Вашу думку, міг би вчинити багатій з урожаєм?
- Що чекає на тих, хто по-справжньому любить свого Творця?
- Чого навчає нас ця притча?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Подібне може трапитися з кожною людиною, яка збирає багатство тільки для себе, для свого задоволення, а не для Бога, не для добрих, боговгодних справ – не допомагає близкім і не полегшує їхніх страждань. Прийде смерть до людини – і земне багатство не принесе душі її в майбутньому житті жодної користі. «І промовив Він учням Своїм: Не журіться про життя, – що ви будете їсти, і ні про тіло, – у що ви зодягнетесь. Бо більше від їжі життя, а тіло – від одягу.....Отець же ваш знає, що того вам потрібно. Шукайте отож Його Царства, а це вам додасться!» Отже, насамперед піклуйтесь про спасіння душі вашої виконанням заповідей Божих, виявляйте милосердя до близьких, зробіть душу свою праведною, гідною бути в Царстві Божому. Тоді все, що потрібно для вашого тіла, для земного життя, Господь пошле вам.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Яке ставлення до праці мають представники релігійних ідентичностей Північного Приазов'я, чи пов'язане це з календарем свят?
2. Чи є будь-які обмеження щодо праці чоловіків і жінок у представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я?

3. Професійна діяльність і кар'єрне зростання батьків у сучасних сім'ях створюють загрозу вихованню їхніх дітей. Як, на Вашу думку, потрібно поєднувати працю й виховання в сім'ї? Напишіть есе на тему «Жодні кар'єрні успіхи батьків не здатні спокутувати гріхи у вихованні дітей».
4. Як Ви вважаєте, чи можна бути водночас духовним начальником і громадським представником?
5. Чи знаєте Ви, що грецька спільнота, яка виникла на території Північного Приазов'я (XVIII ст.), характеризувалася високим рівнем духовно-релігійної автономії. Про це свідчить дослідження М. Подгайко, яка зазначає, що на той час митрополит грецької спільноти був не лише її духовним начальником, а й громадським представником інтересів греків перед державною владою. Митрополитові надавалося право суду над духовними особами, церкви й монастири перебували в його власності. Дослідіть практики народів Північного Приазов'я: чи мають такий приклад інші релігійні ідентичності?

Завдання 2.

Складіть прислів'я (Див.приклад).

1. по-християнськи. чини Остерігайся гріха,
2. ставились до тебе. як хочешь, щоб вони Стався до людей так,
3. своїх батьків. І поважай Завжди слухайся
4. для інших людей. істинного християнина Будь прикладом
5. і не буде боятися той житиме безпечно жодного лиха. А хто мене слухає,

Приклад: а не людям! робіть від душі, немов Господу, що чините, І все, І все, що чините, робіть від душі, немов Господу, а не людям!

(Див. Відповіді на творчі завдання)

Завдання 3.

Розшифруйте слова Ангела

Правило: Підставте замість цифр літери.

А – 22	Е – 19	Й – 12	О – 20	Т – 10	Щ – 3
Б – 8	З – 7	К – 4	П – 14	У – 16	Я – 21
В – 1	И – 15	Л – 18	Р – 6	Ч – 13	
Д – 11	І – 17	Н – 2	С – 5	Ш – 9	

10	20	12		17	5	16	5		3	20	
1	20	7	2	17	5	5	21		2	22	
2	19	8	20		1	17	11		1	22	5
14	6	15	12	11	19		10	22	4		
21	4		8	22	13	15	18	15		1	15
21	4		17	9	20	1		1	17	2	
2	22		2	19	8	20					

(Див. Відповіді на творчі завдання)

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Глечики»

Мета: закріпити вивчену «Притчу про багача», навчити дітей практикувати у своєму житті справи милосердя, бачити труднощі та проблеми своїх близьких, бути готовими прийти їм на допомогу.

Обладнання: стікери, малюнки глечиків.

(Як варіант – справжній глечик наповнювати справжнім камінням).

Час: 15 хвилин.

Хід вправи: Вчитель читає притчу: «Один юнакувесь час непокоївся з приводу свого життя та майбутнього. Якось, гуляючи берегом моря, зустрів

він мудрого старця. «Що тебе тривожить, юначе?» – запитав старець. «Здається, я не можу збагнути, що в житті для мене найважливіше», – відповів юнак. «Це дуже просто», – сказав старець. Він підняв з землі порожнього глечика і почав заповнювати його камінням, завбільшки з кулак. Заповнивши глечик по вінця, запитав: «Цей глечик повний, чи не так?» «Так», – погодився юнак. Старець мовчки кивнув, узяв жменю дрібних камінців, кинув їх у глечик і злегка потрусиш. Камінці заповнили пустоти між великим камінням. Він усміхнувся і запитав: «А тепер глечик повний?» Юнак ствердно кивнув. Тоді старець узяв пригорщу піску і всипав його в глечик. Пісок заповнив пустоти, що залишилися.

«Ось відповідь на твоє запитання, – сказав старець. – Велике каміння – це найважливіші речі в житті: родина, кохана людина, твій духовний розвиток, мудрість. Якщо втратиш усе, крім цього, твоє життя все одно буде повним». Він хвильку помовчав, а відтак мовив: «Дрібні камінці – це також важливі для тебе речі: робота, дім, матеріальний добробут. А пісок – дрібниці, які насправді не мають жодного значення».

Юнак слухав дуже уважно, і старець продовжив: «Деякі люди роблять помилку. Вони спочатку засипають у глечик пісок, і в ньому не лишається місця для каміння. Так і в житті. Якщо витрачати сили на дрібні речі, у ньому не буде місця для найважливіших цінностей. Тому передусім подбай про велике каміння, не забувай і про дрібне. А пісок хвилі життя самі наб'ють у проміжки між ними».

Які з Ваших цінностей більше схожі на велике каміння, які – на дрібне, а які – на пісок? Як можна більше приділяти уваги великому камінню? Запишіть Ваші цінності на стікеріах і по черзі прикріпить їх відповідно до глечиків з великим, дрібним камінням, піском.

Висновок: Кожна людина у своєму житті повинна бути чуйною до потреб тих, хто її оточує. На жаль, мало людей, яких турбує доля інших, які звернуть увагу на людину, що потребує допомоги, чи на тварину, яка помирає від голоду. Тож будьмо уважнішими до близьких, друзів,

пам'ятаючи Божу заповідь: «Люби свого ближнього, як самого себе» (Матвія 22:39).

Тема 1. 2. Співчуваємо ближньому

Милосердя – одна з найважливіших християнських чеснот, що спирається на такі якості, як чуйність, уважність, співчуття, доброзичливість. Милосердя – це добро, яке не завжди можна побачити, але можна відчути у вчинках, справах, думках. Воно полягає навіть у тім, щоб просто вислухати людину, у якої виникли проблеми і яка потребує співчуття.

У Біблії говориться, що Ісус співчував іншим. Він допомагав людям скрізь, де бував. Здебільшого Його чудеса були пов'язані зі зціленням хворих і калік, годуванням голодних і воскресінням мертвих. Він використовував Свою надприродну силу, щоб допомагати іншим і полегшувати їхні страждання.

Звичайно, люди не можуть робити чудеса так, як Ісус. Часто ми зовсім нічого не можемо зробити, щоб змінити складну ситуацію, у якій хтось опинився, але можемо бути поруч і тим самим підтримати людину в її стражданні. Принаймні вона не залишиться сама у скрутний для неї час.

Співчуття означає участь, співпереживання й полегшення важких, неприємних почуттів іншої людини. Воно вимагає внутрішнього такту й культури спілкування, саме тому співчутливе серце є ознакою зрілості. Маленькі діти відчувають лише свій біль і не зважають на те, що переживають інші люди. Коли ми дорослішаємо, то вчимося розпізнавати почуття інших настільки, щоб прагнути їм допомогти.

Різні люди та ситуації потребують неоднакової реакції. Щоб допомагати іншим у їхніх стражданнях, необхідна мужність. Потрібно відкинути власний егоїзм, щоб приділити свій час і сили іншим. Також, щоб якнайкраще комусь допомогти, потрібна мудрість. Іноді найкраща допомога

– це молитва. Часто потрібну підтримку надають наша доброзичливість, слова підбадьорення, вірність і бажання залишатися поруч.

У звичайному житті виявляти співчуття є не лише важливим, а й відповідальним вчинком. Певних зусиль потребує здатність не тільки слухати, а й почути людину. Саме тому особисте спілкування має більш глибоке вираження співпереживання, співчуття, бо іноді важливо бути просто поруч, обійняти людину або вислухати.

Отже, милосердна людина – це людина, готова прийти на допомогу іншому в будь-яку хвилину не через зиск, а маючи внутрішню душевну потребу. Милосердна людина здатна пройнятися чужим болем як своїм і посправжньому, від душі, поспівчувати іншому, здатна підтримати того, хто цього потребує.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке справжнє милосердя і чим воно подібне до співчуття?
2. Які справи милосердя робив Ісус?
3. Як виявити співчуття та милосердя?
4. Які приклади милосердя та співчуття Ви можете навести з власного досвіду?

Біблія про СПІВЧУТТЯ ТА МИЛОСЕРДЯ:

«Так говорить Господь Саваот, промовляючи: Судіть суд по правді, і чинить один одному милосердя та милість» (Захарій 7:9).

«Нарешті ж, будьте всі однодумні, спочутливі, братолюбні, милосердні, покірливі» (1 Петра 3:8).

«А ви один до одного будьте ласкаві, милостиві, прощаючи один одному, як і Бог через Христа вам простив!» (Ефесянам 4:32).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 1. 2. СПІВЧУВАЄМО БЛИЖНЬОМУ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО МИЛОСЕРДНОГО САМАРЯНИНА

Ключовий вірш з Біблії:

«Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всісю душою своєю, і всісю силою своєю, і всім своїм розумом, і свого близьнього, як самого себе» (Луки 10:27)

* Словничок:

1. Левіти – нащадки трьох синів Левія. У пустелі Господь обрав Левітів у Свою нероздільну власність як відшкодування за первістків Ізраїлю, і вони були присвячені на служіння Йому. У їхні обов'язки входила охорона святилища, проте їм не дозволялося наблизатися ні до начиння святилища, ні до жертвовника. До служіння залучалися Левіти віком від 25 до 50 років. Вони допомагали священикам наставляти народ у Законі.

2. Динарій – назва римської срібної монети.

А той бажав сам себе виправдати, та й сказав до Ісуса: А хто то мій близній? А Ісус відповів і промовив: Один чоловік ішов з Єрусалиму до

Єрихону, і попався розбійникам, що обдерли його, і завдали йому рани, та й утекли, покинувши ледве живого його. Проходив випадково тією дорогою священик один, побачив його, і – проминув. Так само Й Левіт¹ надійшов на те місце, поглянув, – і теж проминув.

Проходив же там якийсь самарянин, та й натрапив на нього, і, побачивши, змилосердився. І він підійшов, і обв'язав йому рани, наливши оліви й вина. Потому його посадив на худобину власну, і приставив його до гостиниці, та й кlopotався про нього. А другого дня, від'їжджавши, вийняв він два динарії², та й дав їх господареві й проказав: Заопікуйся ним, а як більше що витратиш, – заплачу тобі, як вернуся. Котрий же з цих трьох – на думку твою – був близній тому, хто попався розбійникам? А він відказав: Той, хто вчинив йому милість. Ісус же сказав йому: Іди, і роби так і ти! (Луки 10:29-37).

- Що таке співчуття та милосердя? Як ми можемо виявляти милосердя до інших?
- Хто з чоловіків був близнім пораненому й чому?
- Хто для Вас є близнім?
- Які приклади милосердя святих Отців Ви пам'ятаєте?
- Чого, на Вашу думку, вчить нас Ісус цією притчею?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Притча про милосердного самарянина, крім прямого й зрозумілого змісту – про любов до всякого близнього, має ще, як вчать святі Отці, інший, непрямий, глибокий і таємничий зміст.

Людина, яка йде з Єрусалима в Єрихон, є ніхто інший, як наш праотець Адам, а в його особі й усе людство. Не встоявши в добрі, позбуввшись

райського блаженства, Адам і Єва мусили покинути «Єрусалим небесний» (рай) і відійти на землю, де їх одразу ж спіткали скорботи й усілякі біди. Розбійники – це сили бісівські, які позаздрили невинному стану людини й штовхнули її на шлях гріха, позбавивши наших праотців вірності заповіді Божій (райського життя). Рани – це виразки гріховні, що ослаблюють нас. Священик і левіт – це закон, даний нам через Мойсея, і священство в особі Аарона, які самі по собі не могли врятувати людину. Під милосердним самарянином слід розуміти Самого Ісуса Христа, Який для зцілення наших немочей, у вигляді олії і вина, дав нам Новозавітний Закон і благодать. Готель – Церква Божа, де є все необхідне для нашого лікування, а господар готелю – пастирі і священики Церкви, яким Господь доручив турботу про паству. Ранковий вихід самарянина – це з'явлення Ісуса Христа після воскресіння, а також і Його Вознесіння, а два динарії, що він дав господареві готелю, – це Божественне Одкровення, яке зберігається через Писання і Святе Передання. Нарешті, обіцянка самарянина на зворотному шляху завітати знову в готель для остаточного розрахунку – це вказівка на друге пришестя Ісуса Христа на землю, коли Він «віддасть кожному за ділами його» (Матвія 16:27).

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Зміст притчі про милосердного самарянина наводить нас на думку про власні вчинки щодо нашої сім'ї, родини й суспільства загалом. Дайте розгорнуту відповідь на питання: що спільного, а що особливого у вияві любові до близького в релігійних ідентичностях народів Північного Приазов'я?
2. Як Ви розумієте такі рядки: «Основа віри – це любов до мене й до моого сімейства». Чи актуальний для Вас цей вислів. Як Ви вважаєте, з якого джерела ці рядки?

3. У монографії за ред. Л. Афанасьєвої зазначається, що всі мусульмани, крім вагітних, жінок-годувальниць, хворих і паломників, мають дотримуватися посту в священний для них місяць Рамазан. Але ті, хто не мав змоги постувати в цей час, повинні були годувати одну бідну людину впродовж 30 днів або тридцять бідняків упродовж одного дня. Як, на Вашу думку, чи можна це вважати виявом милосердя?

Завдання 2.

Гра «Добрий дощик»

Мета: виховувати у дітей бажання робити добро близньому; зміцнювати довірливі стосунки між дітьми та батьками.

Діти сідають у коло. Усі вони – «добрі дощові краплинни». У центрі – «Мама Хмара». Цій дитині дається чашечка з «чарівною водою доброти». Вмикається весела музика – і всі «краплинки» танцюють, круजляють навколо «Мами Хмари». Коли мелодія уривається, усі «краплинки» завмирають, а «Мама Хмара» бризкає водою з чашечки по черзі на кожну дитину в колі й запитує «краплинки», кому вони допомогли. По тому, як усі «краплинки» повідомлять про свої добре справи, «Мама Хмара» повинна повторити все, що вони їй розповіли.

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Непотрібні речі»

Мета: виховувати потребу позбуватися негативних рис характеру.

Обладнання: аркуші паперу (у двох екземплярах) з написами «обман», «гордість», «непослух», «грубощі», «заздрість» та інші; два відра для сміття.

Час: 10-12 хвилин.

Хід вправи: Ведучий запрошує учасників підійти до столу, на якому лежать аркуші з написаними негативними рисами характеру людини або її поганими

вчинками, і пропонує взяти саме ті аркуші, написи на яких відповідають рисам і вчинкам учасників тренінгу. Потрібно попросити пробачення в Бога за скоєний гріх, пообіцяти ніколи цього не робити й зім'яти аркуш з написом.

Учасники тренінгу поділяються на дві команди. Перед кожною командою (за 2-3 метри) ставлять відро. Учасникам видаються комплекти зім'ятих «гріхів». Представники команд по черзі кидають їх у відра для сміття. Команда, яка перша «позбавилася своїх гріхів», – перемогла. (*Як варіант – учасники команд відповідають на запитання чи виконують тестові вправи (Див. ДОДАТКИ), правильна відповідь на які надає їм право кидка).*)

Висновок: Будемо й у реальному житті, якщо згрішимо, виправляти свої погані вчинки й риси характеру за допомогою молитви, каяття й служіння Господу.

Завдання 4.

Запишіть у два стовпчики якості милосердної й немилосердної людини

Щедрість, нетерпимість, терпимість, байдужість, жорстокість, співчуття, співпереживання, egoїзм, заздрість, черствість, доброта, людяність, чуйність, повага, злість.

Обговорення:

- Яку людини Ви хотіли б бачити своїм другом?
- Чи вважаєте Ви себе милосердною людиною?

- Чи легко бути милосердним? Що допомагає бути милосердним?
- Що сталося б зі світом, якщо в ньому зникла доброта?
- Як Ви вважаєте, чи важко бути добрим? Чи може добро зцілити людину?
- Чи є поруч з Вами люди, які потребують милосердних і добрих вчинків?

Тема 1. 3. Вчимося бути справедливими

У Старому та Новому Заповіті розкриваються етичні принципи, серед яких значне місце належить справедливості. Це моральна чеснота, що впливає не лише на наше життя, а й на наші думки й внутрішній світ. Міра справедливості людини залежить від того, наскільки вона вихована й розуміє проблеми інших. Чим багатший наш внутрішній світ, тим більше ми замислюємося над правильністю власних вчинків (чи правильний шлях обрали, як досягти вищих моральних цінностей, не втрачаючи при цьому того, що вже набули).

Людина, яка сумлінно та чесно кожного дня виконує свої обов'язки щодо своєї сім'ї, близьких, друзів, робить добру справу, з чистою совістю може повернутися додому й насолодитися спокоєм своєї душі. Інколи ми відчуваємо, що зробили неправильний вчинок – і через це почуваємося пригніченими, неспокійними, що змушує переоцінити ситуацію й поставити собі риторичне запитання: а що було б, якби я зробив все по-іншому? Звичайно, ми не можемо передбачати ситуації, а наші дії в них і поготів. Але вчинки кожної особистості залежать від того, наскільки вона справедлива з собою та іншими.

Розуміння справедливості сьогодні є дуже актуальним, адже всі прагнуть, щоб до них ставилися справедливо, по совісті. Проте, на жаль, не кожен розуміє й ураховує принципи справедливості, які чітко прописані в Біблії: у Старому Заповіті – це 10 Заповідей: «Не вбивай!», «Не кради!», «Не

чини перелюбу!», «Не свідчи неправдиво проти близнього свого!», «Не жадай... ані всього, що у близнього твого!», а в Новому Заповіті – Заповіді блаженства: «Блаженні голодні і спраглі правди, бо вони наситяться», «Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть», «Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать», «Блаженні гнані за правду, бо їхнє є Царство Небесне». Саме в них закладено чіткі й зрозумілі поняття християнської моралі.

Уявлення про сутність людини ми можемо сформувати з огляду на її поводження з іншими людьми, оскільки справедливість є вищою категорією людської свідомості й підсвідомості.

Справедливість насамперед виявляється у вчинках людини, у її ставленні до інших, у думках, у діях, у тому, як вона спілкується з навколошнім світом, що доброго хоче принести в цей світ і залишити по собі. Бути справедливою людиною – означає не чинити зла, не робити погані вчинки, не заздрити, бути по-справжньому людяним.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке справедливість?
2. На які етичні принципи може спиратися людина, що вірить у Бога? Назвіть їх.
3. Які приклади чесної людини в Біблійних повчаннях Ви можете навести?
4. Що означає «наслодитися спокоєм своєї душі»? Наведіть приклади з власного досвіду.

Біблія про СПРАВЕДЛИВІСТЬ:

«Блаженні голодні та спраглі справедливості, бо вони наситяться»

(Матвія 5:6).

«...і Він зодягнув справедливість, як панцер, а шолома спасіння – на Свою голову...» (Ісаї 59:17).

«Бог бачить усю несправедливість і невдовзі покладе їй край» (Екклезіаста 5:8).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 1. З. ВЧИМОСЯ БУТИ СПРАВЕДЛИВИМИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання.

ПРИТЧА ПРО ГОСТЕЙ ВЕСІЛЬНИХ

Ключовий вірш з Біблії:

«Шукайте ж найперше Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться» (Матвія 6:33)

А Ісус, відповідаючи, знов почав говорити їм притчами, кажучи: Царство Небесне подібне одному цареві, що весілля справляв був для сина свого. І послав він своїх рабів покликати тих, хто був на весілля запрошений, та ті не хотіли прийти.

Знову послав він інших рабів, наказуючи: Скажіть запрошеним: Ось я приготував обід свій, закололи бики й відгодоване, і все готове. Ідіть на весілля! Та вони злегковажили та порозходились, той на поле своє, а той на свій торг. А останні, похапавши рабів його, знущалися, та й повбивали їх.

І розгнівався цар, і послав своє військо, і вигубив тих убийників, а їхнє місто спалив. Тоді каже рабам своїм: Весілля готове, але недостойні були ті

покликані. Тож підійде на роздоріжжя, і кого тільки спіткаєте, кличте їх на весілля. І вийшовши раби ті на роздоріжжя, зібрали всіх, кого тільки спіткали, – злих і добрих. І весільна кімната гістьми переповнилась. Як прийшов же той цар на гостей подивитись, побачив там чоловіка, в одежу весільну не вбраного, та й каже йому: Як ти, друже, увійшов сюди, не мавши одежі весільної? Той же мовчав. Тоді цар сказав своїм слугам: Зв'яжіть йому ноги та руки, та й киньте до зовнішньої темряви, – буде плач там і скрегіт зубів...Бо багато покликаних, та вибраних мало (Матвія 22:1-14).

- Що означає фраза Христа: «Багато покликаних, та мало вибраних»?
- Чому, на Вашу думку, цар ухвалив таке несподіване рішення, коли звані не прийшли?
- Чого навчає нас ця притча?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Людині-царю уподобіністюся Бог ... Творить же шлюб Синові своєму, поєднуючи Його з усякою миловидою душою, що прикрашена добрими справами; бо наречений – Христос, а наречена – і Церква, і будь-яка чиста душа. Раби, що були послані спочатку, – це Мойсей і сучасні йому святі. Потім були послані інші раби – пророки .... А покликані відмовилися, і один пішов на своє поле, тобто обрав плотське й сластолюбне життя (бо поле кожного є тіло його), а інший – на свою торгівлю, тобто обрав користолюбне життя. Отже, притча показує, що ті, хто віддаляються від духовного шлюбу, від спілкування й обіду Христового, віддаляються здебільшого з цих двох причин ... То посилає інших рабів – апостолів, які закликали язичників, що не ходять по справжньому шляху, а розійшлися врізnobіч і блукають роздоріжжями ... Хто ж в одяг весільний не вбаний, це той, хто ... має даремну, марну надію, думає отримати Царство Небесне і, думаючи про себе

багато, уважає себе таким, хто має сидіти за столом. Слова Господа ... зв'яжіть йому руки й ноги – навчають, що ми можемо діяти тільки в цьому житті, а в майбутньому ... не можна вже зробити щось добре, щоб очиститися від гріхів. Скргіт зубів означає марне каяття на тому світі. Бог кличе всіх, але стати вибраним чи ні – залежить і від нас.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Дотримання моральних норм є провідним принципом у представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я. Чи саме це мається на увазі під словом «послух»?
2. З'ясуйте, у чому саме виявляється внутрішнє очищення й самовдосконалення людини?
3. Яке покарання за непослух чекає людину, на думку представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я?
4. Чи відомо Вам, що свято Пасхи – це свято виходу євреїв з Єгипту, а свято Шеобут (відзначається у євреїв на п'ятдесятій день після Пасхи) присвячено пам'яті дарування Тори (П'ятикнижжя Мойсея) на горі Синай пророку Мойсею за сім днів до визволення. У єрейських народів Північного Приазов'я це свято в минулому було пов'язано з землеробством, радістю й задоволенням від власної праці. Дізнайтеся, як відзначається Шеобут сьогодні й чи не змінилося його значення?

Завдання 2.

Прислів'я та приказки

Чимало казок, оповідань присвячено гордині, її згубному впливу на життя людини. Прослухайте прислів'я й приказки. Якщо в них йтиметься про гордовитого, пихатого, то плескайте в долоні, якщо ні – сидіть тихо:

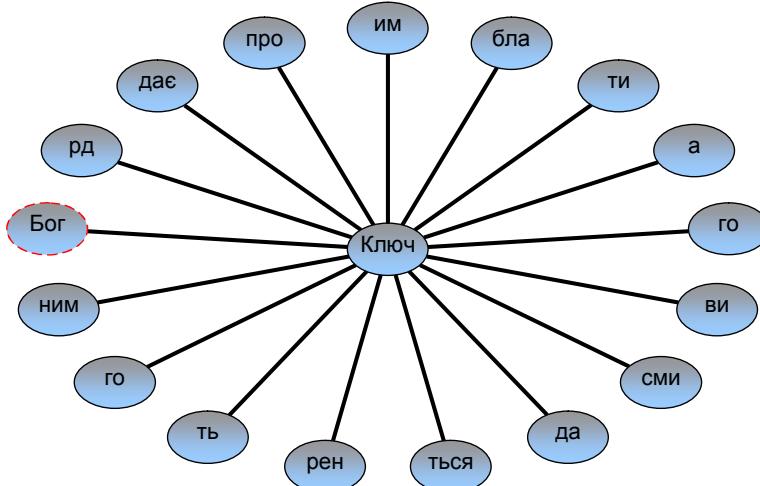
1. Мовою тихенький, та серцем лихенький.
2. Уміє сказати, уміє й змовчати.

3. Походжає, як пава.
4. Через голови плює.
5. Скромність прикрашає людину.
6. Тихший від води, нижчий від трави.
7. Чоловік гордий, як пузир водний.
8. Не гордись, що великий, бо є ще більші.
9. Високо літаєш, та низько сядеш.
10. Пнеться, як жаба до каченят.
11. Щебече, як соловей, а кусає, як гадюка.
12. Найбільша мужність – скромність.
13. На язиці медок, а на серці льодок.
14. Говори: «Господи Ісусе», а вперед не суйся.
15. Не чванься, квас, бо не кращий за нас.

Завдання 3.

Головоломка

Завдання на кмітливість: від виділеного початку, пропускаючи два кружечки, прочитати біблійну істину.

(Див. Відповіді на творчі завдання)

Завдання 4.

**Прослухайте розповідь «Бур'ян Суперзайнятість» і намалюйте
зміни, які відбувалися в серці Марійки. Розкажіть,
як Ви поклоняєтесь Богу**

Я хочу розповісти вам про духовну боротьбу, яка відбувалася в серці однієї дівчинки – Марійки. Ця дівчинка любила Бога. Вона читала Біблію, відвідувала церкву й поводилася у своєму житті згідно з заповідями Спасителя. Віра була схожа на квітку, що жила в її серці.

Але одного разу в її серці з'явився бур'ян Суперзайнятість. Він хотів виштовхнути віру з серця Марійки. Цей бур'ян робив дівчинку дуже зайнятою. У неї не було часу молитися, читати Біблію, відвідувати церкву. Вона витрачала його на друзів, розваги, ігри. Чим більше була зайнята Марійка, тим менше часу вона приділяла Богові.

Бур'ян Суперзайнятість зростав: він виштовхував віру з серця Марійки й займав у ньому все більше місця. Нарешті бур'ян став таким великим, що зібрався назавжди виштовхнути віру з серця дівчинки. Віра ледь-ледь трималася за краї серця й волала: «Рятуй мене, Марійко! Мене скоро зовсім задушить бур'ян. Благаю тебе, припини бути дуже зайнятою, якщо хочеш зберегти мене!».

Дівчинка ледь не загубила свою віру, але раптом згадала слова з Біблії «А інши попали в терен – і вигнався терен, і їх поглушив» (Матвія 13:7). Дівчинка зрозуміла, що з нею відбувається. Марійка усвідомила своє становище й почала піклуватися про свою віру. Вона знову почала читати Біблію, молитися, слухати проповіді в церкві. Її віра зміцніла, стала великою та сильною.

МОДУЛЬ 2.
БІБЛІЙНІ ПОВЧАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ
ЛЮДИНИ

Тема 2. 1. Вчимося бути надійними

Бути відданим – значить бути вірним людині, країні або справі, присвятити себе їм. Людина може сказати, що вона віддана, але сказати й зробити – це не те саме. Віддана людина має довести свою відданість своїми справами. Навряд чи кого-небудь можна змусити бути відданим.

Вірний друг не залишить свого товариша, особливо якщо він опинився у скруті або ж з ним несправедливо обійшлися. Він не поширюватиме плітки, не говоритиме погане про свого друга, особливо, коли його немає поруч. Відданий громадянин робить для добробуту своєї країни все, що тільки віднього залежить. Він шукає способи зробити свою країну кращою та справедливішою. Відданий член сім'ї не скаржиться на свою родину, а прагне зробити її дружною та міцною.

Однак деякі люди зловживають відданістю інших, намагаючись нею виправдати обман, хитрощі, хабарі, образи інших людей або будь-які нечесні вчинки. Цього не можна робити в жодному разі, навіть якщо той, кому ти відданий, просить тебе про це. Якщо ти відданий друг, то не станеш робити те, що може нашкодити твоєму другові (або комусь ішце), а якщо твій друг відданий тобі, то він ніколи не проситиме тебе зробити щось погане.

Справжній приклад вірності нам подає Рут, яка була непохитна у своєму рішенні (зостатись у чужій країні) і не залишила свою свекруху Орпу: «Не проси мене залишити тебе. Куди ти підеш, туди і я піду. Де ти залишишся, там і я залишуся. Твій народ буде моїм народом, і твій Бог буде моїм Богом».

Апостол Петро у хвилину своєї слабкості й страху зрікся Ісуса, але отримав прощення й ще один шанс служити Христу. По тому Петро став

вірним послідовником Господа, проповідував його вчення серед народу й більш ніколи не зрікався Ісуса Христа.

Найвідданіший друг Давида – Йонатан. Його приязнь і любов були не показними, а щирими й непідробними. Йонатан ніколи не заздрив Давидові – спадкоємцю трону свого батька Саула, а навіть ризикував власним життям, захищаючи друга від Саулової люті та заздрощів.

Відданість ніколи не повинна заважати людині любити інших людей, прощати, говорити правду й справедливо поводитись зі своїм оточенням. Відданій людині завжди можна довіряти, на неї завжди можна покластися.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке відданість? Наведіть приклади зі свого життя.
2. Наскільки важливо виявляти вірність своєму дому, своїй громаді й навіть своїй країні?
3. Як Ви можете виявляти вірність Богу?
4. Які приклади відданості й надійності Ви можете навести з Біблії?

Біблія про ВІДДАНІСТЬ і НАДІЙНІСТЬ:

«Багато людей себе звуть милосердними, та вірну людину хто знайде?» (Приповісті 20:6).

«Не бариться Господь з обітницею, як деякі вважають це барінням, але вас довго терпить, бо не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі навернулися до каяття» (1 Петра 3:9).

«А коли ми невірні, зостається Він вірний, бо не може зректися Самого Себе. Та однак стойте міцна Божа основа та має печатку оцю: Господь знає тих, хто Його, та: Нехай від неправди відступиться всякий, хто Господнє Ім'я називає!» (2 Тимофія 2:13,19).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМІ 2. 1. ВЧИМОСЯ БУТИ НАДІЙНИМИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО РОБІТНИКІВ У ВИНОГРАДНИКУ

Ключовий вірш з Біблії:

«Отак будуть останні першими, а перші – останніми!»

(Матвія 20:16)

* Словничок:

I. Динарій – назва римської срібної монети.

Бо Царство Небесне подібне одному господареві, що вдосвіта вийшов згодити робітників у свій виноградник. Згодившися ж він із робітниками по динарію за день, послав їх до свого виноградника. А вийшовши коло години десь третьої, побачив він інших, що стояли без праці на ринку, та й каже до них: Ідіть і ви до моого виноградника, і що буде належати, дам вам. Вони ж відійшли. І вийшов він знов о годині десь шостій і дев'ятій, і те саме зробив.

А вийшовши коло години одинадцятої, знайшов інших, що стояли без праці, та й каже до них: Чого тут стоїте цілий день безробітні? Вони кажуть до нього: Бо ніхто не найняв нас. Відказує їм: Ідіть і ви в виноградник.

Коли ж вечір настав, то говорить тоді до свого управителя пан виноградника: Поклич робітників, і дай їм плату, почавши з останніх до

перших. І прийшли ті, що з години одинадцятої, і взяли по динарію. Коли ж прийшли перші, то думали, що вони візьмуть більше. Та й вони по динару взяли. А взявши, вони почали нарікати на господаря, кажучи: Ці останні годину одну працювали, а ти прирівняв їх до нас, що витерпіли тягар дня та спекоту...

А він відповів і сказав до одного з них: Не кривджу я, друже, тебе, – хіба не за динарія згодився зо мною? Візьми ти своє та й іди. Але я хочу дати й цьому ось останньому, як і тобі. Чи ж не вільно мені зо своїм, що я хочу, зробити? Хіба око твоє заздре від того, що я добрий?

Отак будуть останні першими, а перші – останніми! (Матвія 20:1-16).

- Чи правильно вчинив господар?
- Як Ви вважаєте, від чого залежить винагорода?
- Чи мали моральне право робітники, які прийшли першими працювати у виноградник, нарікати на господаря?
- Чого вчить нас притча?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Ісус є Царство Небесне. Він подібний до того чоловіка, бо прийняв на себе образ наш. Він є і Домовладика, бо володарює над домом, тобто над Церквою. Сей-то Домовладика Христос, вийшовши з надр батьківських, наймає робітників у свій виноградник, тобто для виконання заповідей і дослідження Писання. Кожного з нас Він наймає для обробки виноградника, тобто своєї власної душі. Але одного наймає вранці, тобто в юному віці, іншого – о третій годині, тобто близько двадцяти п'яти років, інших – о шостій і дев'ятій годині, тобто років тридцяти, а об одинадцятій годині – старців, бо багато тих, які в старостіувірували, – отримали порятунок.

Вечір – це кінець віку: під кінець усі отримують по динарію, тобто благодать Святого Духа, яка оновлює людину за образом і робить її причасником Божого єства. ... Ті, які в юності увірували й пішли за Христом, понесли більше праці від тих, які звернулися в старості. Юні переносять «тяжкість» гніву й шал бажань, а старі вільні від цього, однак усі стають гідними одного дару Святого Духа. Ця притча навчає нас, що якщо хто й у старості покається, то сподобиться Царства (Небесного), бо старість і є одинадцятою годиною.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Відповідно до змісту притчі проаналізуйте поняття «совість» і «готовність до самопожертви» в представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я.
2. Чи знаєте Ви, що євреї надають особливого значення судному дню («Йом Кіпур»): припиняють будь-яку роботу й віддаються спокутуванню гріхів. У цей день заборонено носити шкіряне взуття, користуватися косметикою, мити можна лише пальці рук тощо. Люди постують цілу добу, у синагогах читають молитви. Що для Вас особисто є днем спокутування гріхів, і як це відбувається?

Завдання 2.

Тренінгова вправа «Розумію тебе»

Мета: розвивати вміння співчувати, розуміти стан іншої людини.

Обладнання: м'яч.

Час: 10 хвилин.

Особливі вимоги до приміщення: достатньо простору.

Хід вправи: Ведучий кидає м'яч одному з гравців і озвучує емоцію. Той, хто отримує м'яч, приймає таку позу, яка відображає цю емоцію. Решта гравців намагаються відчути, зрозуміти показаний стан, повторюють його.

Висновок: Тепер Ви зрозуміли, що відчуває ваш товариш у тому чи іншому стані. Тож намагатимемось поводитися зі своїми товарищами, друзями так, як нам заповів Господь – з любов'ю та розумінням.

Завдання 3.

Прочитайте казку та дайте відповіді на запитання

ДВА МЕТЕЛИКИ

Василь Сухомлинський

Над зеленим лугом літали два метелики. Один білий, а другий червоний. Зустрілися, сіли на зеленому листочку та й хваляться. Білий метелик говорить: «Мої крильця найкрасивіші, бо я схожий на білу хмаринку».

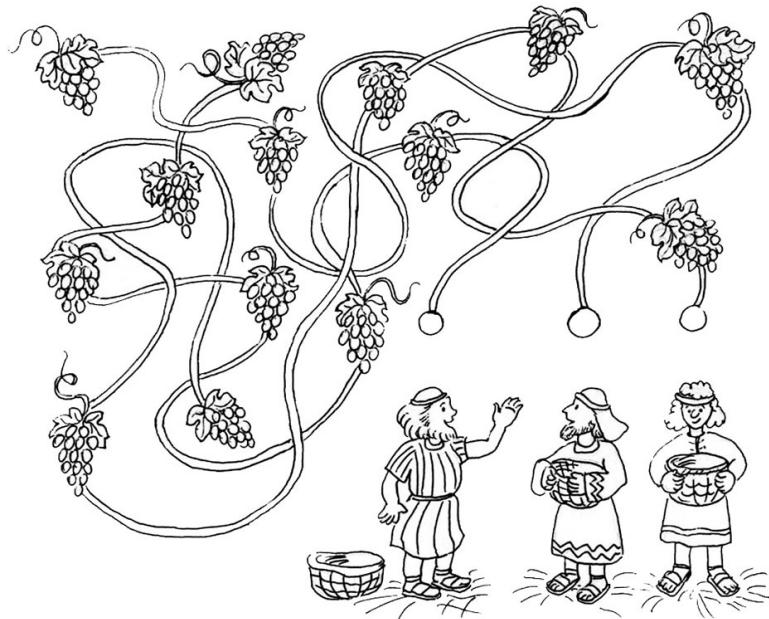
А червоний метелик і собі хвалииться: «Ні, мої крильця красивіші, бо я схожий на сонце». Зайшло сонце, настала ніч. Обидва метелики посіріли.

Обговорення:

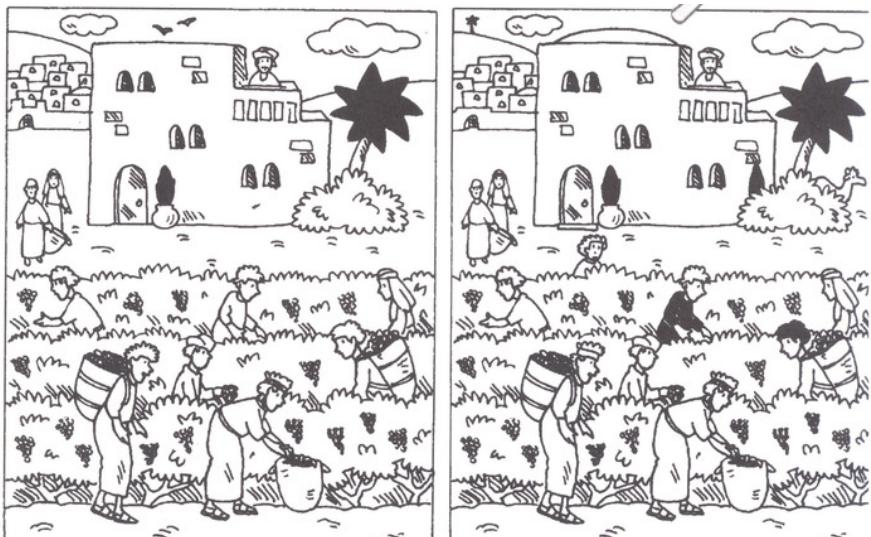
- Що Ви знаєте про метеликів? Які вони бувають?
- Як Ви вважаєте, чому метелики посіріли?
- Чи правильно зробили білий і сірий метелики? А у Вашому житті був такий випадок?

Висновок: Ця казка показує, що всі рівні. Кожний отримує те, на що заслуговує, бо Бог любить нас і турбується про кожного.

Завдання 4. Допоможіть виноградарям зібрати весь урожай. Скільки грон винограду мас кожен з виноградарів?

Завдання 5. Знайдіть 10 відмінностей

Тема 2. 2. Вчимося бути правдомовними

Чесність – це риса характеру, що допомагає нам бути правдивими у своїх словах і вчинках. Довіра, що виникає в стосунках між людьми, зміцнює їхню дружбу й сприяє ширим взаєминам. Коли люди чесні, то можна бути впевненим у тому, що вони виконують свої обіцянки, не приховуючи нічого один від одного й не обманюючи.

Завжди важливо поводитися з іншими чесно. Іноді, звичайно, буває важко сказати правду через деякі обставини (коли, наприклад, хтось змушує вас обманювати тощо). Але якщо людина звикає говорити неправду в малому, то одного дня вона починає обманювати й у більш важливих питаннях.

На жаль, кожен у житті може пережити важке, неприємне відчуття, що виникає внаслідок обману чи зради. Звичайно, правду не завжди приемно чути, а ще важче прийняти, але багато людей цінує своїх друзів саме за те, що вони здатні сказати правду, навіть якщо вона неприємна, й намагається уникати тих, які можуть обманути.

Є багато причин, через які люди вдаються до обману. Наприклад, деякі так хочуть виграти, що застосовують різні хитрощі, замість того, щоб старанно дотримуватися правил. Це одна з форм обману. Іноді людині так сильно чогось кортить, що вона ладна піти на обман, аби тільки отримати те, чого так прагне. Так само вдаються до обману й ті, хто поширює плітки, адже вони розповсюджують неправдиву інформацію. На жаль, сьогодні обман – поширене явище в соціальних мережах Інтернету, наслідком чого стає недовіра один до одного, розчарування й навіть роздратування та злість.

Чесність протилежна хитрощам. Щоб бути хитрим, не обов'язково обманювати. Іноді люди кажуть не всю правду або мовчать, змушуючи свого співрозмовника повірити в брехню, замість того, щоб правдиво все розповісти й тим самим прояснити ситуацію.

Чесність схожа на фарби, якими намальована прекрасна картина. А брехня – на бруд, яким зіпсували всю картину! Господь створив для нас яскравий світ, то ж ми просто не маємо права його псувати брудом і плямами.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке чесність і довіра? Наведіть приклади з власного життя.
2. Чи були у вашому житті випадки, коли Ви могли обдурити, але все одно сказали правду? Що тоді сталося?
3. Що Ви відчуваєте,
4. коли викриваєте обман?
5. Що таке чесність? Наведіть приклади з власного життя.

Біблія про ЧЕСНІСТЬ:

«Хто правду говорить, той виявляє праведність, а свідок брехливий – оману» (Приповісті 12:17).

«Уста правдиві стоятимуть вічно, а брехливий язик – лише на хвилину» (Приповісті 12:19).

«Блаженні голодні й спраглі правди, бо вони насичтається» (Матвія 5:6).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 2.2. ВЧИМОСЯ БУТИ ПРАВДОМОВНИМИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО СІЯЧА

Ключовий вірш з Біблії:

«Шукайте ж найперше Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться» (Матвія 6:33)

І багато навчав Він їх притчами, і в науці Своїй їм казав: Слухайте, вийшов сіяч ось, щоб сіяти. І як сіяв, упало зерно одне край дороги, і налетіли пташки, і його повидзьобували.

Друге ж упало на ґрунт кам'янистий, де не мало багато землі, і негайно зійшло, бо земля неглибока була; а як сонце зійшло, то зів'яло, і, коріння не мавши, усохло. А інше впало між терен, і вигнався терен, і його поглушив, і плоду воно не дало. Інше ж упало на добрую землю, і дало плід, що посходив і ріс; і видало втридцяtero, у шістдесят і в сто раз. І сказав: Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!

І, як остався Він на самоті,
Його запитали найближчі з

Дванадцятьма про цю притчу. І Він їм відповів: Вам дано пізнати таємниці Божого Царства, а тим, що за вами, усе відбувається в притчах, щоб оком дивились вони і не бачили, вухом слухали і не зрозуміли, щоб коли вони не навернулися, і відпущені будуть гріхи їм! І Він їх запитав: Ви не розумієте притчі цієї? І як вам зрозуміти всі притчі!

Сіяч сіє слово. А котрі край дороги, де сіється слово, це ті, що як тільки почують, то зараз приходить до них сатана, і забирає слово, посіяне в них. Так само й посіяні на кам'янистому ґрунті, вони, як почують те слово, то з радістю зараз приймають його, та коріння не мають у собі й непостійні; а згодом, як утиск або переслідування наступає за слово, вони спокушаються зараз. А між терен посіяне, це ті, що слухають слово, але клопоти цього світній омана багатства та різні бажання ввіходять, та й заглушують слово, і плоду воно не дає. А посіяне в добрую землю – це ті, що слухають слово й приймають, і родять утридцяtero, у шістдесят і в сто раз (Марка 4:2-20).

- Про кого розповідалось в притчі?
- У який ґрунт потрапляли зерна?
- Що означають слова Ісуса: «Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!»?
- З яким ґрунтом Ви можете порівняти себе?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Невдячність душі – це відкрита дорога до зла. «*Одне впало край дороги*» (Луки 8:5). Це образ душі невдячної, як тієї, що, отримавши лише один талант, зневажила доброту Того, Який їй його дав. Оскільки ґрунт був повільним до прийняття його насіння, то він стає прохідним місцем для всякого зла. Як наслідок, не було місця на тій землі для Вчителя, щоб Він міг зайнятися нею як землевласник, розбити її твердість і засіяти її насінням. Господь зобразив лукавого, використовуючи образ птаха, який викрадає зерно й несе його геть. У такий спосіб Він дає зрозуміти, що насильно диявол не вириває з серця ввірене йому повчання. В образах притчі Він об'явив голос Євангелія, голос, який стоїть біля дверей наших вух як пшеничне зерно на поверхні землі, яка не заховала у своєму лоні насіння, що впало на неї. Птахам не було б дозволено проникати в землю в пошуках насіння, що його земля приховувала під своїми крилами.

Єфрем Сирійський, Пояснення до Діамесарону 11:13.

Милостиня й віра замість багатства. Милостиня й віра нехай тебе не залишають. ... Турбота про цей світ і прагнення багатства – це та тернина, від якої в Євангелії Господь казав нам стерегтися, оскільки вона придушує добре насіння.

Паскасій Думійський, Питання й відповіді грецьких Отців 43:2.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. За змістом притчі про сіяча ми прагнемо бути почутими, але при цьому дуже важливим є вміння слухати. Це є однією з причин, що ведуть нас до храмів і будинків молитви тощо. Культова споруда – споруда або комплекс споруд для культових, релігійних потреб (відправ, служб, читання молитов і звернень до Бога), служіння Богу.

Запишіть основне призначення цих культових споруд і правила поведінки в них:

Мечеть _____

Синагога _____

Ступа _____

Церква _____

Каплиця _____

Костел _____

Кенас (кінаса) _____

2. У кожній зі світових релігій деяким дням надається особливого значення. Дізнайтесь, які саме релігійні свята є важливими для представників різних релігійних ідентичностей Північного Приазов'я?

Завдання 2.

Тренінгова вправа «Ми чуємо один одного»

Мета: навчитися слухати один одного.

Обладнання: текст (пояснення до притчі про сіяча).

Час: 10 хвилин.

Хід вправи: учасники стають по двоє, один навпроти іншого. Їм пропонується встановити контакт очима й читати по черзі рядки запропонованого тексту. Збилися з тексту – починають спочатку. Головне –

домогтися легкості все робити одночасно – тримати контакт очей, говорити текст, слухати партнера й не збиватися з тексту.

Текст (пояснення до притчі про сіяча):

1. Сіяч це – Господь і кожний християнин, що проповідує Слово Боже.
2. Зерно – це Слово Боже, Євангеліє, Ісус. Це – приятелі людини.
3. Птаство – це сатана.
4. Каміння – турботи, переслідування.
5. Терня – це влада, багатство, принади світу, лихі звички. Все це – вороги людства.
6. Людство – дорога, якщо не сприймає глибоко правди.
7. Людство – каміння, якщо труднощі відбирають відвагу.
8. Людство – терня, якщо дозволяє принадам світу звести себе.
9. Людство – добра земля, якщо приймає Слово Боже й дозволяє Йому прорости у своєму серці.

Висновок: Завдяки цій вправі ми з Вами навчилися чути один одного, поважати інших. Завершити це завдання можна такими словами: «Поводьтеся з іншими так, як Ви хочете, щоб поводились з вами».

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Зіпсований телефон»

Мета: навчитися розуміти один одного з півслова.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: шість учасників шикуються в колону один за одним. Ведучий стає в хвості колони так, що всі учасники повернуті до нього спиною. Ведучий плескає по плечу учасника, що стоїть попереду, і пропонує йому повернутися до нього. Потім на вухо каже речення, яке найбільше йому припало до душі з притчі про сіяча. Учасник повертається обличчям до наступного й також його плескає по плечу, просить повернутися й передає йому пошепки речення. Так триває до

останнього учасника, який промовляє речення вголос. По закінченню вправи учасники обговорюють результати, кажуть, що кожен з них почув. Також потрібно з'ясувати, де відбулися спотворення.

Обговорення:

- Чи були учасники тактовними один щодо одного?
- Кому було складно зрозуміти свого товариша?

Висновок: У цій вправі ми повторили «Притчу про сіяча», намагалися налагодити добрі стосунки між членами колективу.

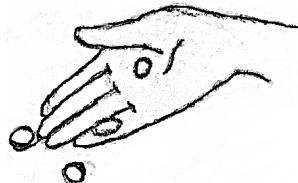
Завдання 4.

Тренінгова вправа «Чотири види ґрунту»

Мета: наочно закріпити «Притчу про сіяча».

Обладнання: сода, вода, оцет, вісім одноразових скляночок.

Час: 10 хвилин.

Хід вправи:

1. Підготуйте 4 скляночки. У кожну з них покладіть по 1 чайній ложці соди.
2. Візьміть ще 4 скляночки й у кожну наливіте такі інгредієнти:

У 1-у скляночку – 1/3 води;

у 2-у також 1/3 води;

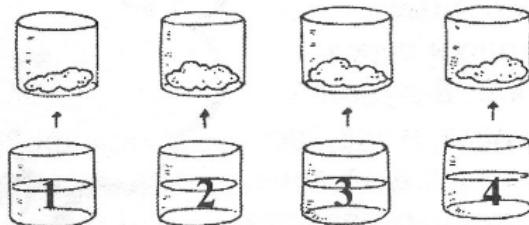
у 3-ю – води й трохи оцту;

у 4-у – 1/3 оцту.

(Покажіть дітям скляночки з содою. Скляночки з рідиною пронумеруйте, щоб не переплутати).

Притча про сіяча розповідає нам про чотири типи людей, які реагують по-різному на Слово Боже. Ці чотири скляночки символізують людей (продемонструйте скляночки з рідиною).

СОДА

1 – вода; 2 – вода; 3 – вода й оцет; 4 – оцет

Перший тип людей, коли чують Слово, не виявляють ніякої цікавості.

(Вміст першої скляночки (воду) вилийте у склянку з содою. Не відбудеться жодної реакції).

У другого типу людей безтурботне серце. Вони чують Слово Боже, але не мають коріння. (Вміст другої скляночки (воду) вилийте в другу склянку з содою. Також не відбудеться жодної реакції).

Третій тип людей приймає Слово на деякий час.... (Вміст третьої скляночки (воду й оцет) вилийте в третю склянку з содою. Відбудеться короткачна реакція).

Четверта група людей не тільки приймає Слово Боже, а й живе згідно з ним. (Половину вмісту четвертої скляночки (тільки оцет) вилийте в четверту склянку з содою. Відбудеться сильна реакція. Коли вона уцухне, додайте половину скляночки, що залишилась).

Висновок: Будьмо пильнувати за нашими душами й сприяти тому, щоб Слово Боже вкорінювалось, проростало й давало плоди в наших душах.

Тема 2. 3. Вчимося бути стриманими й скромними

Таку моральну чесноту, як стриманість, можна схарактеризувати як спосіб подолання зла, виявлення любові до Бога й виконання Його волі. Це чеснота, протилежна гордяні й зарозумілості. Скромність – це коли людина

не вихваляється своїми вміннями, матеріальними статками або соціальним статусом. Це риса характеру, що є ознакою чистоти душі.

Смирення для християн полягає в добровільному підкоренні Богові, у житті, відповідно до Його законів і заповідей. Отже, у стосунках з іншими людьми християнин виявляє смиренність, що виявляється у ввічливості, стриманості, повазі до близького. Таких людей сьогодні дуже мало, і вони мають повагу серед багатьох людей, їх цінують і люблять. Ці люди виховані, стримані й мають стійкі моральні принципи. Крім того, скромні люди нерідко досягають успіхів.

Треба замислитися над тим, що чекає на людей на Божому Суді, які хибно переконані у своїй праведності, які зневажають інших і підносяться над ними. Ми можемо знайти яскравий приклад подібної поведінки в оповіді про найвищого й наймогутнішого ангела Денницию, який запишався своєю могутністю та силою й не захотів любити Бога та виконувати волю Божу, а волів сам стати таким як Бог. Унаслідок цього не знайшloся їм міста на небі. Отже, Біблія протиставляє скромність зухвалості й гордині. По суті, поводитися зухвало – це нахабно чи нерозважливо чинити те, на що не маєш права.

Церква визнає смирення першою чеснотою християнства. За словами преподобного Іоана Літвичника, «смирення – двері до Царства Небесного, які вводять тих, що наближаються до нього». Скромність і смиренність – тісно пов’язані між собою риси. Смиренна людина, зазвичай, є скромною, може правильно оцінити свої здібності й досягнення, визнає свої помилки та приймає поради й нові ідеї. Скромна людина має правильну думку про себе й усвідомлює свої обмежені можливості, а це впливає на її правильне поводження з іншими. Як свідчить Біблія, бути скромним – це завжди правильно. Проте часто всім здається, що досягнути цілей може тільки той, хто є рішучим, небоязким... Але бути скромним зовсім не означає бути нерішучим або слабким. Скромність не заважає в досягненні цілей, про що свідчить життєвий шлях таких видатних особистостей, як Г. Сковорода, Т.

Шевченко, В. Сухомлинський та ін. Смиренна людина впускає у свою душу світло Божої істини і їй підпорядковується.

Як написано у Приповісťях Соломона: «Страх Господній – навчання премудрості, а перед славою – скромність іде» (Приповісті 15:33). Цар Соломон зауважує, що скромність є передумовою слави, оскільки людина, яка має істинну славу, а не просто удавану повагу від улесливих людей, обов'язково є скромною. Іншими словами, той, хто намагається себе підносити, коли-небудь зазнає падіння, а той, хто знає собі ціну, опиниться на п'єдесталі слави.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке скромність і стриманість?
2. Подумайте, чим саме для Вас є скромність – чеснотою чи вадою?
3. Які приклади стриманості й гордині Ви можете навести?
4. Як Ви можете розтлумачити цитату з Біблії: «Страх Господній – навчання премудрості, а перед славою – скромність іде»?

Біблія про СТРИМАНІСТЬ і СКРОМНІСТЬ:

«...навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, і знайдете спокій душам своїм» (Матвія 11:29).

«Також молоді, коріться старшим! А всі майте покору один до одного, бо Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать!» (1 Петра 5:5).

«Упокоріться перед Господнім лицем, і Він вас підійме!» (Якова 4:10).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМІ 2. 3. ВЧИМОСЯ БУТИ СТРИМАНИМИ Й СКРОМНИМИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО МИТНИКА Й ФАРИСЕЯ

Ключовий вірш з Біблії:

«...Бо кожен, хто підноситься, буде понижений, хто ж понижастесь, – той піднесеться» (Луки 18:14)

*** Словничок:**

1. Митник – у новозавітні часи в провінціях Римської імперії податки й мита не збиралися державою, а віддавалися на відкуп орендарям окремих областей, які через своїх чиновників, митників займалися їхнім збиранням. Як орендари, так і митники прагнули збагатитися, завищуючи домовлені тарифи. Звідси зрозуміло, чому митників ненавиділи в усій Римській імперії. Для іудеїв до цього додавалося й те, що митники, за їхніми уявленнями, постійно оскверняли себе спілкуванням з язичниками. Тому

поняття «митник» майже дорівнювало поняттю «грішиник».

2. Фарисей – член юдейської релігійної та політичної партії, духовний вождь народу. Здебільшого не будучи священиками, вони були благочестивими й правовірними людьми, які прагнули виконувати Закон як Божу волю. Були переконані в тому, що вони – єдині справжні діти Авраама

й сини Божі. Це помилкове переконання робило їх пухатими й властолюбними. Ревно підтримували свій престиж.

А для деяких, що були себе певні, що вони ніби праведні, і за ніщо мали інших, Він притчу оцю розповів.

Два чоловіки до храму ввійшли помолитись, один фарисей, а другий був митник. Фарисей, ставши, так молився про себе: «Дякую, Боже, Тобі, що я не такий, як інші люди: здирщики, неправедні, перелюбні, або як цей митник. Я пошу два рази на тиждень, даю десятину з усього, що тільки надбаю!»

А митник здалека стояв, та й очей навіть звести до неба не смів, але бив себе в груди й казав: «Боже, будь милостивий до мене грішного! ...»

Говорю вам, що цей повернувся до дому свого більш віправданий, аніж той. Бо кожен, хто підноситься, буде понижений, хто ж понижастається, той піднесеться (Луки 18:9-14).

- Кого з них Ви могли б назвати іменем «Гордия», а кого – «Смирення»? Чому?
- Що означає «бути гордими», «хвалитися»?
- Що таке смирення?
- Чому митар пішов до дому свого віправданий більше за фарисея?
- Чого навчає нас ця притча?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Господь не припиняє винищувати пристрасть зарозумілості найсильнішими аргументами. ... Бо багато царин самолюбства. Від нього народжуються: зарозумілість, хвастощі, марнославство й найбільш згубне – гордия. Гордия є відкиданням Бога. Бо коли хто досконалості приписує не

Богові, а собі, той що інше робить, як не заперечує Бога й повстає проти Нього? ... Бо Він каже її (притчу) до тих, які були впевнені в собі й не приписували всього Богу, а тому й інших принижували, і показує, що праведність, хоча б вона ... і наближала людину до Самого Бога, але якщо допустить до себе гординю, то скидає людину на нижчий рівень і уподібнює його бісу, що іноді приймає на себе вигляд рівного Богові... А засуджувати інших, як це властиво людині, яка знає, що все, що тільки є, вона має від Бога? ... Тому фарисей, що приписує зроблені справи власній силі, гордий, а отже, і до засудження інших дійшов.

А митник поводився абсолютно навпаки. Він став віддалік і дуже був далекий від фарисея не тільки за відстанню, а й за одяgom, за словами й за журінням серця ... Він «бив себе в груди» ніби вражаючи серце за лукаві поради й пробуджуючи його від сну до свідомості, і нічого іншого не говорив, крім цього: «Боже! Будь милостивий до мене, грішного». За це митник пішов більш вправданим, ніж фарисей. Бо нечистий перед Господом кожен високосердий, і Господь «з насмішників насміхається, а покірливим милість дає» (Приповіті 3:34). ... Бо кожен, хто підноситься, той понизиться, будучи засуджений Богом, а хто принижує себе – піднесеться, будучи вправданий Богом.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. «Ліпше бути дурним, ніж гордим, бо в дурного виявляється тільки безглуздість як брак розуму, а в гордого гірше – безглуздість разом з божевіллям. Дурний – зло для себе самого, а гордий і для інших болячка. Гордість – плід безглуздя» (св. Іван Золотоустий). Як гордість і смирення розглядаються представниками різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я?

- Як Ви вважаєте, чи можливі будь-які вияви гордості між представниками різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я? У чому, на вашу думку, це виявляється?
- Релігійна ідентичність формується навколо трьох базових речей: релігійних знань, релігійних цінностей і релігійної поведінки. Чи є серед Ваших родичів, друзів чи знайомих представники різних релігійних ідентичностей? Проаналізуйте, як відбувається Ваша взаємодія, чи є щось особливе?

Завдання 2.

Запишіть у дві колонки словосполучення, які характеризують митника й фарисея

<i>Митник</i>	<i>Фарисей</i>

Словосполучення: вважає себе грішною людиною, гордий, вважає себе взірцем побожної людини, щиро жалкує за свої гріхи, кається в гріхах, вихваляється своїми чеснотами, смиренний, не визнає своїх гріхів, просить прощення в Бога, не жалкує про свої гріхи.

Обговорення:

– Чия молитва вам ближча до серця – фарисея чи митника? Звичайно, митника. Це покаянна молитва, яку щодня треба промовляти, а особливо перед Сповіддю. Прочитаймо її всі разом:

Молитва митника

Боже, будь милостивий до мене, грішного.

Боже, очисти мої гріхи й помилуй мене.

Без числа нагрішив я, Господи, прости мені.

В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Не хочу хвалитися»

Мета: допомогти дітям краще зрозуміти, що таке «гордіня», і яка найважливіша, найбільша Божа чеснота.

Обладнання: аркуші паперу.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: записати своє ім'я на розданих аркушах паперу, придумати добре слова, що починаються на першу літеру свого імені, і презентувати себе в такій формі: «Я – Олена. Не хочу хвалитися, але я охайна, обережна, оптимістична».

Висновок: Гордіня – найперший і найбільший людський гріх, через який впали перші люди. Гордий себелюбець ніколи не розкається у своїх гріхах, бо надто любить себе. Серце грішника сповнене «усілякою скверною», про яку ми згадуємо в молитві «Царю Небесний». Такий не має любові ні до Бога, ні до близнього. А любов – найважливіша, найбільша Божа чеснота, без якої ні піст, ні милостиня, ні молитва нічого не важать в очах Господніх.

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Бог прощає»

Мета: навчити дітей практикувати у своєму житті діла милосердя й пробудити в них бажання безкорисливо робити добро.

Обладнання: повітряні кульки.

Час: 5 хвилин.

Хід вправи: Ведучий показує учасникам вправи повітряну кульку й акцентує їхню увагу на тому, що

кожен схожий на неї.

– Повітря, яким ми наповнюємо кульку, нагадує

гріхи, які здійснюють люди. (*Ведучий називає гріх і надуває кульку, утримуючи пальцями, щоб не вийшло повітря*). Що відбудеться, якщо я продовжуватиму надувати кульку? Правильно, вона вибухне. Так само й у нашому житті. Гріх губить душу людини, забирає з неї радість і мир. Я утримую повітря, щоб воно не вийшло. Так і ми часто не хочемо визнавати свої гріхи, каятися в них. Бог милосердний до нас, Він не хоче одразу карати нас. Він чекає, щоб ми позбулися своїх гріхів, покаялися в них, попросили в Нього прощення й почали жити по-новому. Подивіться, як повітря виходить з повітряної кульки, так і Бог, за умови нашого широго каяття, простить наші гріхи й звільнить нас від них. (*Ведучий випускає повітря з кульки*).

Висновок: Дуже часто люди обирають неправду замість правди, непослух замість послуху, злість і заздрість замість любові до близького. Пам'ятаймо про те, що Господь дуже любить нас і завжди чекає нашого широго каяття.

Тема 2. 4. Таланти як дар Божий

Талант – це особлива здібність людини, що є даром Божим. Один добре майструє, інший – гарно малює, а той – прекрасно співає чи віртуозно грає на музичному інструменті. Одні люди вишукано пишуть, інші вправно роблять операції, ще інші прекрасно готують. Навіть такі риси характеру, як сміливість, надійність і відданість, є щедрими дарами Господа. Нашому таланту, як і всьому в земному житті, ми маємо завдячувати Богу. Однак усвідомлення нашого таланту як Божого дару зовсім не означає, що ми повинні припинити працювати над собою, розвивати й удосконалювати свої здібності.

Бог хоче, щоб люди докладали зусилля для примноження внутрішніх благ – віри, доброти, милосердя, любові, лагідності, смирення й послуху. Бог

дав і зовнішні, і внутрішні блага. Але зовнішні блага людини Він вважає більш дешевими й незначними за блага внутрішні.

Багату скарбницю внутрішніх, духовних благ Він розкриває для душі людської. Зовнішні блага Бог дав людині для того, щоб вони служили внутрішнім. Людина, що йде в протилежному напрямі, тобто витрачає свої духовні дари винятково для придбання зовнішніх, тимчасових благ, багатства, влади, чину, мирської слави, подібна до сина, який отримав у спадок від батька багато золота й розтринькав його, купуючи попіл.

Для людей, які відчули в душі своїй вкладені в неї дари Божі, усе зовнішнє стає незначним. За одні лише зовнішні блага борються невігласи, а не мудреці. Мудреці ведуть боротьбу важчу й більш цінну – боротьбу за примноження внутрішніх благ. Багато уваги приділяє зовнішньому та людина, яка не вміє або не сміє заглянути в себе й узятися за роботу над внутрішнім складником свого буття.

Це урок для тих, хто, маючи велике багатство, не роздає його бідним; або, маючи багато мудрості, тримає її закритою в собі, як у могилі; або, маючи багато різних гарних і корисних здібностей, нікому їх не показує; або, маючи велику владу, не захищає стражденних і пригноблених; або, маючи гучне ім'я і славу, жодним променем не хоче осясти тих, хто перебуває в темряві! Найм'якіше слово, що про них усіх можна сказати – це злодій, бо дар Божий вони вважають за свій, бо привласнили чуже й приховали дароване.

Кожній людині Бог дає посильні дари, тобто відповідно до того, скільки людина може понести й використати. Бог не зважає на те, ким людина працює, що в неї є, як вона одягнена, яка в неї освіта, чи поважають її люди – Бог дивиться на серце людини.

Іншими словами, Бог зважає не на зовнішній стан і становище людини в суспільстві, а на її внутрішній розвиток, зростання й збагачення духом та істиною. Про це йдеться у Христовій притчі про таланти. Якщо люди цілком

зрозуміли б зміст цієї притчі й життям своїм підтверджували це розуміння, то наслідували б вічне спасіння в Царстві Божому.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «таланти», і якими вони бувають?
2. Чи справедливо «закопувати» свій талант або привласнювати його собі?
3. Як умножити власні здібності?
4. Які таланти мали Авраам, Йосип, Мойсей, Давид, Соломон? Що вони самі думали або казали про свої здібності?

Біблія про ТАЛАНТИ:

«Бо розплатою за гріх є смерть, а дар Божий – вічне життя у Христі Ісусі, Господі нашім» (Римлянам 6:23).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 2. 4. ТАЛАНТИ ЯК ДАР БОЖИЙ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО ТАЛАНТИ

Ключовий вірш з Біблії:

«Кожному, хто має, то додається йому, хто ж немає, – забереться від нього і те, що він має» (Луки 19:26)

* **Словничок:**

1. Талант – 1) грошова одиниця; 2) дарування, видатні природні здібності.

Так само ж один чоловік, як відходив, покликав своїх рабів і передав їм добро своє.

І одному він дав п'ять талантів, а другому два, а тому один, – кожному за спроможністю його. І відійшов.

А той, що взяв п'ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і набув він п'ять інших талантів. Так само ж і той, що взяв два – і він ще два інших набув. А той, що одного взяв, пішов та й закопав його в землю, – і сховав срібло пана свого.

По довгому ж часі вернувся пан тих рабів, та й від них зажадав обрахунку. І прийшов той, що взяв п'ять талантів, приніс іще п'ять талантів і сказав: Пане мій, п'ять талантів мені передав ти, – ось я здобув інші п'ять талантів. Сказав же

йому його пан: Гаразд, рабе добрий і вірний! Ти в малому був вірний, над великим поставлю тебе, – увійди до радощів пана свого!

Підійшов же й той, що взяв два таланти, і сказав: Два таланти мені передав ти, – ось іще два таланти здобув я. Казав йому пан його: Гаразд, рабе добрий і вірний! Ти в малому був вірний, над великим поставлю тебе, – увійди до радощів пана свого!

Підійшов же і той, що одного таланта взяв, і сказав: Я знав тебе, пане, що тверда ти людина, – ти жнеш, де не сіяв, і збираєш, де не розсипав. І я побоявся, – пішов і таланта твого сховав у землю. Ото маєш своє...

І відповів його пан і сказав йому: Рабе лукавий і лінівий! Ти знав, що я жну, де не сіяв, і збираю, де не розсипав? Тож тобі було треба віддати гроші мої грошомінам, і, вернувшись, я взяв би з прибутком своє. Візьміть же віднього таланта, і віддайте тому, що десять талантів він має. Бо кожному, хто має, дастесь й додастесь, хто ж не має, – забереться віднього й те, що він має. А раба непотрібного вкиньте до зовнішньої темряви, – буде плач там і скрегіт зубів! (Матвія 25:14-30).

- Як Ви гадаєте, що таке талант?
- Для чого нам таланти?
- Що б Ви зробили на місці слуг?
- Як Ви гадаєте, чого вчить нас ця притча?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Ця притча означає: всі люди отримують від Господа різні дари – життя, здоров'я, силу, душевні здібності, учення, дари Святого Духа, життєві блага тощо, щоб цими даруваннями служити Богу й близкім. Усі ці дари Божі й розуміються в притчі як таланти. Бог же знає, скільки потрібно дати кожному за його здібностями, тому й отримують – хто більше, хто менше. Хто як скористався дарами Божими, у тому кожна людина має звітувати перед Господом. Хто використав їх на користь собі та іншим, той дістане похвалу від Господа й вічні небесні радощі, а ліниві й байдужі люди будуть осуджені Господом на вічні страждання.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Сучасне суспільне життя потребує гармонійно розвиненої особистості, яка здатна до креативності й творчого мислення. Кожна людина від народження володіє певними талантами та здібностями, які потрібно розвивати. Чи можна таланти вважати життєвими благами?
2. Як Ви розумієте вислів «життєві блага»? Що для Вас особисто є життєвим благом?
3. Дізнайтесь, що саме розуміють представники різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я під висловом «життєві блага»? Що є схожим, а в чому розбіжності?

Завдання 2.

Прочитайте казку та дайте відповіді на запитання

ХТО НАЙКРАЩИЙ МАЙСТЕР НА ЗЕМЛІ

Василь Сухомлинський

Це було дуже давно. В одному селі в Україні дівчата й жінки вирішили показати свою майстерність. Домовилися, що в неділю всі прийдуть на сільський майдан, і кожна принесе найкраще, що вона зробила своїми руками: вишитий рушник, полотно, скатерку, одяг.

У призначений день усі дівчата й жінки прийшли на майдан. Принесли безліч дивовижних речей. У стариків і

бабусь, яким громада доручила назвати найкращих майстринь, очі розбігалися: так багато було талановитих жінок і дівчат. Дружини й дочки багатіїв принесли вишиті золотом і сріблом шовкові покривала, тонкі мережані занавіски, на яких були вив'язані дивні птахи.

Але переможцем стала дружина бідняка Марина. Вона не принесла ні вишитого рушника, ні мережива, хоч все це вміла чудово робити. Вона привела п'ятирічного сина Петrusя. А Петрусь приніс жайворонка, якого сам вирізав з дерева. Приклав Петрусь жайворонка до губів – заспівала, зашебетала пташка, як жива. Всі стояли на майдані не поворухнувшись, усіх зачарувала пісня, і раптом у блакитному небі заспівав справжній, живий жайворонок, якого привабив спів на землі.

«Хто творить розумну й добру людину – найкращий майстер», – таке було рішення стариків.

Дайте відповіді на запитання:

- Хто ж у казці виявився справжнім майстром і чому?

- Яке було рішення старих?
- Що Ви знаєте про речі, зроблені своїми руками?
- Якими можуть бути ці речі?

Висновок. Ця казка показує нам, що Бог наділяє людей різними талантами. І Він знає, кому й що потрібно. Отже, треба розвивати талант, яким нас наділив Господь, і не нехтувати їм.

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Сонечко талантів»

Мета: закріпити вивчену «Притчу про таланти», навчити дітей практикувати у своєму житті діла милосердя й пробудити в них бажання безкорисливо робити добро.

Обладнання: кольоровий папір, ножиці й кольорові олівці.

Час: 15 хвилин.

Хід вправи: Прослухайте уривок з віршу *Надії Красоткіної* і назвіть свій талан.

Талант – це здібності природні,

Обдарування, справжній хист.

Хоч ти не бачиш їх сьогодні,

Бо ще малий на вік і зріст,

Та є в тобі обдарування,

Вони у кожного з нас є.

Лише потрібне намагання

Знайти в своїй душі своє.

Ну, щось таке, що серцю миле,

Що ти робив би день і ніч.

І був від цього ти на крилах,

Й завжди б летів зорі навстріч.

Це може бути що завгодно:

Малюнок, пісня чи шиття.

Те, що для серденька природно,
На що поклав би ти життя.

Зараз ми зробимо так, що наш талант засяє, як сонечко. Виріжте коло, намалюйте на ньому очі та посмішку. Кожен обведіть і виріжте свою долоньку. На долонці напишіть один талант, який у вас є. По черзі виходьте до дошки, називайте те, що ви написали на долоньці, і приkleюйте її до нашої заготовки кола – у нас вийшло сонечко. Наше сонечко талантів засяло своїми промінчиками.

Обговорення:

- Що Вам сподобалось?
- Які емоції Ви відчуваєте?
- Як ми можемо примножувати свої таланти?
- Як ми можемо ділитися своїми талантами з іншими людьми?

Висновок: Нехай у вашому серці сяє сонечко талантів, яке ніколи не згасне. Бо талант – це унікальний дар, даний людині Богом.

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Доріжка талантів»

Мета: допомогти дітям виявити їхні таланти й усвідомити необхідність їх розвивати.

Обладнання: вирізані відбитки стопи за кількістю учасників вправи, маркери.

Хід вправи: Напишіть на відбитку стопи, які Ви маєте таланти й що хотіли б удосконалити в собі. (*Після того, як кожен учасник вправи написав, учні по черзі зачитують написи на стопах і розміщують свої сліди на підлозі, у напрямку до дошки*).

Висновок: Бог дав нам здібності й таланти, які ми повинні примножувати й розвивати. Зараз кожен з Вас на маленький крок наблизився до Господа. Подивітесь, наскільки ми наблизилися до Бога всім класом. Тільки розвиваючи свої таланти, ми можемо цього досягти.

МОДУЛЬ 3.

ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЧЕСНОТ

Тема 3. 1. Послух і непослух

Біблія дуже багата на принципи, які скеровують наше життя в правильне русло. І особливо вона багата на принципи щодо слухняності. Безліч прикладів як слухняності, так і непослуходу Богові ми можемо знайти в Святому Письмі. Слухняність людей супроводжувалась Божим благословенням і виконанням обіцянок, а неслухняність призводила до негараздів і проблем у житті людини. Наприклад, Авраам, який виявив покірність і повагу до Божого Слова, отримав Боже благословення, а дружина Ноя була покарана.

Слухняність – це риса характеру, завдяки якій людина визнає важливість влади й дотримання певних правил. Слухняність передбачає виконання рішень, що ухвалюють люди, відповідальні за чийсь добробут. Бути слухняним – означає робити те, що каже людина, яка наділена владою.

Послух – це чеснота, яка потребує багатьох зусиль. Коли ми слухняні, то швидше досягаємо досконалості. Послух оберігає нас від багатьох гріхів, а насамперед від гордині.

У четвертій заповіді Бог наказав дітям слухати своїх батьків і родичів, бо вони є заступниками Бога на землі. Батьки – це найперші та найближчі наставники дитини. Саме вони мають владу над дітьми й несуть відповідальність за їхнє здоров'я та безпеку. У школі заступниками батьків є вчителі й директор.

Чому необхідно, щоб діти слухалися своїх батьків? Якщо дитина не слухається старших, вони не можуть виконувати свої обов'язки – забезпечити безпеку, соціалізацію й розвиток дитини. Слухняна дитина в розумних наставників, підростаючи, стає самостійною й творчою людиною.

Одним з великих благословень для людини є послух своєму духовному наставникові, що спонукає її бути серед тих, хто співчуває потребам інших і готовий відгукнутися на їхні прохання. Обираючи місце роботи чи навчання, водночас ми вибираємо ще одну владу в нашому житті, через яку Бог буде нас наставляти й благословляти. Коли кожна людина дотримуватиметься законів і приписів органів влади, то тим самим вона демонструватиме свою любов до країни й прагнення сприяти її процвітанню.

У нашему житті є багато законів і правил, за якими ми повинні жити і яких повинні дотримуватися. Слухняність – це дуже важлива риса характеру людини, що допомагає зберегти цей світ як чудовий витвір Бога.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає слухняність і неслухняність?
2. Чому важливо дотримуватись встановлених правил, і що буває, коли цього не робить?
3. Які приклади слухняності й неслухняності Ви можете навести з Біблії?
4. Що таке Боже Благословення, і як його можуть отримати люди?

Біблія про СЛУХНЯНІСТЬ:

«Хто погорджує словом Господнім, той шкодить собі, хто ж страх має до заповіді, тому надолужиться» (Приповісті 13:13).

«Діти, слухайтесь своїх батьків у Господі, бо це справедливе»
(Ефесянам 6:1).

«Заповіді мудрoserдий приймає, але дурногубий впаде» (Приповісті 10:8).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 3. 1. ПОСЛУХ І НЕПОСЛУХ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО СЛУХНЯНОГО Й НЕСЛУХНЯНОГО СИНА

Ключовий вірш з Біблії:

«Діти, будьте слухняні в усьому батькам, бо це Господові присмне!»

(Колосянам 3:20)

А як вам здається? Один чоловік мав двох синів. Прийшовши до першого, він сказав: Піди-но, дитино, сьогодні, працюй у винограднику! А той відповів і сказав: Готовий, панотче, і не пішов.

I, прийшовши до другого, так само сказав. А той відповів і сказав: Я не хочу. А потім покаявся, і пішов.

Котрий же з двох учинив волю батькову? Вони кажуть: Останній. Ісус промовляє до них: Поправді кажу вам, що

митники та блудодійки випереджують вас у Боже Царство. Бо прийшов був до вас дорогою праведності Іван, та йому не повірили ви, а митники та блудодійки йняли йому віри. А ви бачили, та проте не покаялися й опісля, щоб повірити йому (Матвія 21:28-32).

- Скільки дітей було в батька?
- З яким проханням звернувся батько до своїх дітей?
- Якою була відповідь синів на прохання батька?
- Як Ви вважаєте, що таке послух?
- Чому він необхідний людині?
- Чому Ісус Христос є взірцем послуху й смирення для людей?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Господь показує в притчі два роди людей, з яких одні спочатку дали обіцянку – такими були іудеї, що колись говорили: «усе, що сказав Бог, зробимо й будемо слухняними», але насправді не виконали, а інші – спочатку непокірні волі Божої, якими були блудниці, митарі та язичники; усі ці люди спочатку не слухалися волі Божої, а потім розкаялися й зробилися покірними. Зауваж тут мудрість Христову: Він не сказав спочатку [фарисеям], що «митники та грішники краще від вас». Він спочатку викрив їх. Вони самі [фарисеї], визнали, що з двох синів слухняний і приємний батькові той, який виконав волю його...

І нині багато обіцають Богові й Отцеві прийняті чернечий або священний сан, але, давши обіцянку, слабшають і живуть по-мирському; а інші й не обіцають вступити в чернецтво й стати священиками, але живуть як ченці або священики й тим самим стають слухняними дітьми, виконуючи волю батька й без обіцянки.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов’я»

1. Чи можна вважати дотримання Заповідей Господніх послухом? Чому Ви так думаете?

2. Послух батькам є найважливішим обов'язком для кожного з нас. Це відображене в святих писаннях різних релігій. Проаналізуйте й запишіть, як розглядається у святих писаннях послух і непослух. Наведіть приклади.
3. Чи знаєте Ви, що релігійна культура народів Північного Приазов'я сягає своїм корінням християнства. Процеси становлення системи духовно-морального виховання молоді на теренах Північного Приазов'я, як наголошує Л. Москальова, були позначені суттєвими проблемами (соціально-економічними, політичними, міжконфесійними тощо). Дослідниця вказує на те, що в Катеринославській духовній семінарії (єдина на той час семінарія в регіоні) викладалися два предмети – моральне богослов'я й моральна філософія, вивчення яких, на її думку, сприяло розвитку поняття «християнська етика». Дізнайтесь і вкажіть, у яких закладах і які саме предмети християнського спрямування вивчаються сьогодні.

Завдання 2.

**Продовжить розповідь так, щоб її герої виявили послух Богові. Чого
саме чекає від нас Господь у таких ситуаціях?**

«У класі з'явився новий учень Іванко. З першого ж дня він показав, що не бажає бути серед «відсталих від життя». Хлопець постійно придумував якісь нерозумні розваги, втягуючи в них інших дітей, унаслідок чого обов'язково страждали його однокласники, а вчителі мали неприємні клопоти».

«Одного разу Сашкові спала на думку «геніальна» ідея: перед усіма висміяти Василька, хлопчика з незаможної сім'ї, до того ж, хворого, щоб показати, що він, Сашко – справжній герой, а Василько – ніхто. На великий перерві Сашко підійшов до обраної жертви».

«Ще в шостому класі Андрій уперше спробував палити сигарети. З часом це перетворилося в нього на згубну звичку. Не раз він хизувався перед ровесниками своєю майстерністю затягуватися чи випускати дим. Коли він став трохи дорослим, йому запропонували випити спиртного. Відтоді для випивки він завжди знаходив «поважні причини».

«У класі з'явилася нова дівчинка Марта. Вона дуже сором'язлива, її одяг – старий і зношений. Вашим приятелям здається, що вона трохи дивна, і тому її не запрошують гратися разом з усіма. Що Ви можете зробити?»

«Самотній Івась має проблеми з читанням. Ваші товариши кепкують над ним і дають йому різні образливі прізвиська. Ви бачите, як під час перерви Івась стоїть осторонь. Дехто з ваших друзів починає насміхатися над Івасем і надокучати йому».

«Шестикласники зібралися їхати на екскурсію до Канева. Діти раділи: побачати багато нового, цікавого. Збиравася їхати й Галя. Та раптом у неї тяжко захворіла мама. Приходить Галя до школи заплакана. «Чого це ти така сумна?» – питаюти товариши. – «Мама дуже хвора, – відповіла дівчинка. – Не поїду я на екскурсію».

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Не роби іншому погано»

Мета: дати можливість учасникам відчути переживання, які виникають під двох видів спілкування – грубого й увічливого, пробудити у дітей бажання доброго й доброзичливого ставлення один до одного.

Обладнання: м'яч

Час: 7-10 хвилин.

Хід вправи: Учасники сидять у колі. Вони кидають м'яч і за кожного кидка кажуть один одному якесь грубе слово. На наступному етапі тренінгу

учасники також кидають м'яч, але кажуть добрі, приємні слова на адресу сусідів по колу.

Обговорення:

1. Що Ви відчували, коли чули на свою адресу грубі слова? (*було дуже неприємно, образливо*).
2. Що Ви відчували, коли чули на свою адресу приємні та добрі слова? (*відчували, що нас люблять, поважають і підтримують*).

Висновок: Не ображайте людей. Не бажайте іншому зла та невдач, адже роблячи це, ми порушуємо слова Господа: «Стався до інших так, як хочеш, щоб ставились до тебе».

Тема 3. 2. Вкладаємо Божу мудрість у свої слова та вчинки

Згідно з Писанням, для набуття мудрості потрібні дві умови. Перша – повага до Господа, адже початок мудрості – це страх Господень (Приповісті 1:7; 15:33). Лише смиренна людина, яка готова вчитися, визнаючи при цьому недосконалість власних думок, здатна прийняти Божу мудрість. Друга умова полягає в необхідності навчитися сприймати слово Боже, бо мудрість дається тим людям, які здатні виміряти своє життя Божим одкровенням.

Бог є любов. Божа мудрість – це теж є любов. Важко пояснити, що таке любов. Одне з найкращих пояснень міститься в Біблії, у Першому посланні до Коринтян: «Любов довго терпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводиться нечесно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить!».

Любов – це те, що спонукає нас робити все найкраще для інших людей, це вияв безкорисливої доброти. Любов прагне найвищого блага для інших і завжди намагається приносити користь.

Є одне почуття, що дуже пов'язане з любов'ю. Це співчуття. Часто співчуття й співпереживання наближаються за значенням до любові. У давньогрецькій мові слово, що вживається на позначення співчуття, означає щось на зразок «неприємне відчуття в шлунку». Коли ти бачиш, як хтось страждає, інколи й у тебе через це болить у животі. Співчуття спонукає людину щось зробити щось добре й допомогти близькому.

Щоб зробити світ тим прекрасним витвором, яким він був задуманий, саме любов має стати найважливішим «кольором» у нашій палітрі! Без любові весь витвір буде блідим і одноманітним. Любов – це дуже важливе почуття, що притаманне людині з великим щирим серцем. Людина, яка не знає ані дружби, ані любові, сповнена лише ненависті до людей і вважає своїм ворогом кожного. А любляча людина довіряє іншим, виявляє доброту й турботу.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке любов?
2. Що означає виявляти любов до Бога?
3. Що означає виявляти любов до своєї країни й родини?
4. Як Бог виявляє свою любов до людей?

Біблія про ЛЮБОВ і МУДРІСТЬ:

«Ненависть породжує сварки, а любов покриває всі провини»

(Приповісті 10:12).

«І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, поправді кажу вам, той не згубить нагороди своєї» (Матвія 10:42).

«Правдивий друг любить за всякого часу, у недолі ж він робиться братом»
(Приповісті 17:17).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 3. 2. ВКЛАДАЄМО БОЖУ МУДРІСТЬ У СВОЇ СЛОВА ТА ВЧИНКИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО ВИНОГРАДНУ ЛОЗУ

Ключовий вірш з Біблії:

**«Я – дорога, і правда, і життя. До Отця не приходить ніхто, якщо
не через Мене» (Івана14:6)**

Я правдива виноградна лоза, а
Отець Мій – Виноградар. Усяку
галузку в Мене, що плоду не
приносить, Він відтинає, але всяку,
що плід родить, обчищає її, щоб
рясніше родила. Через Слово, що Я
вам говорив Ви вже чисті.

Перебувайте в Мені, а Я в вас!
Як та гілка не може вродити плоду
сама з себе, коли не позостанеться на
лозі, так і ви, як у Мені перебувати не
будете. Я виноградна лоза, а ви
галуззя! Хто в Мені перебуває, а Я у ньому, той ряснно зароджує, бо без Мене
нічого чинити не можете ви.

Коли хто перебувати не буде в Мені, той буде відкинений геть, як
галузка, і всохне. І громадять їх, і кладуть на огонь, і кидають у вогонь, – і
згоряєть. Коли ж у Мені перебувати ви будете, а слова Мої позостануться в
vas, то просіть, чого хочете, – і станеться вам (Івана 15:1-8).

- Хто є нашим ближнім? Чому ми маємо любити ближнього, як себе самих?
- Кого в Ісусовій притчі представляють виноградар, виноградна лоза й гілки?
- Як виявляємо плоди любові до ближнього?
- Що означає в притчі «не приносити плода»?

ТЛУМАЧЕННЯ:

У цій притчі Ісус характеризує Себе як справжню виноградну лозу, а тих, хто стали Його учнями, називає гілками. ...тобто кожна людина, яка через віру стала частиною кореня ... має і плід приносити, тобто вести життя доброчесне, так що якщо хто-небудь має тільки голослівне сповідання віри, а не приносить плоду через дотримання заповідей, той робиться гілкою мертвовою; «віра без діл мертвва» (Якова 2:29). Отже, кожен, хто вірує доти знаходитьться у Христі, доки вірує; бо, каже, всяку гілку, яка в мені, якщо вона не приносить плоду, Отець «відсікає», тобто позбавляє спілкування з Сином, а що плід родить – «очищає». Бо безплодна гілка не може залишатися на лозі, а родючу Отець робить ще більш родючою. ...На прикладі гілки нам стає відомо, що від Нього подаються сила й життя тим, хто догождають Йому. Бо як плід приносить та гілка, яка перебуває на лозі й від неї набуває сприяння до життя: так і ви, якщо будете перебувати у Мені через дотримання заповідей, принесете більше плоду. А хто не перебуває, той «засохне», тобто втратить те, що мав від кореня, і якщо отримував яку-небудь духовну благодать, позбавляється її. ...Бо кожен, хто живе по-Божому перебуває на Лозі за власним бажанням, з'єднуючись з Ним через любов і дотримання заповідей ...навпаки, той, хто перестає виконувати заповіді, довільно відчужується від Господа.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Беручи до уваги зміст притчі, наведіть приклад і / цитати щодо турботи та піклування про близького в розумінні представників різних релігійних ідентичностей (що є спільним, а що – відмінним).
2. Загальновідомо, що особистість – це найвища соціальна цінність. Вкажіть, для якої саме релігії уявлення про особистість складається з таких п'яти елементів – тілесності, бажання, відчуття, пізнання й уявлення?
  - а) для буддизму; б) для християнства; в) для ісламу.
3. У якій із зазначених релігій основним догматом є Трійця, відповідно до чого Бог єдиний, але існує в трьох іпостасях: Бог-батько (безпочаткова першооснова), Бог-син (Слово, смисловий початок) і Святий Дух (животворний початок)?
  - а) у буддизмі; б) у християнстві; в) в ісламі.
4. Прочитайте п'ять приписів для обов'язкового виконання. Визначте, якої релігії вони стосуються:
  - Шахада – віра в одного бога – Аллаха, шанування його посланника Мухаммеда.
  - Салят, або намаз – один з основних ісламських обрядів, що полягає в п'ятиразовій щоденній молитві.
  - Саум – піст під час місяця Рамадан (Рамазан) місячного року хіджри.
  - Закят – обов'язкова милостиня бідним.
  - Хадж.Хоча б один раз у житті необхідно здійснити паломництво до головного релігійного центру в Мекку, до храму Кааба.
  - а) буддизму; б) християнства; в) ісламу.

Завдання 2.

Тренінгова вправа «Плоди нашої любові»

Мета: закріпити вивчену притчу про виноградну лозу, пробудити у дітей бажання безкорисливо робити добро та милосердя.

Обладнання: аркуш паперу А3 з ілюстрацією виноградної лози, кружечки з кольорового паперу, клей.

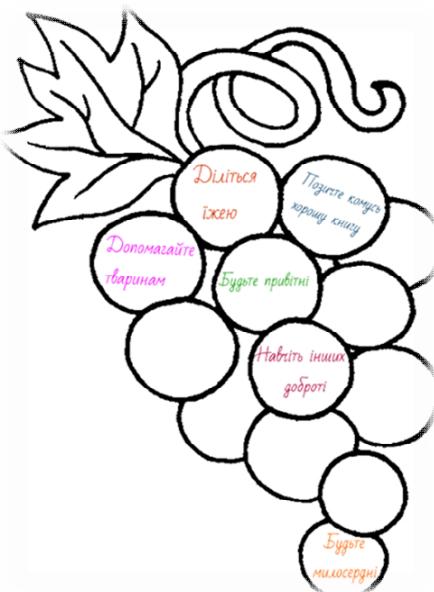
Час: 7-10 хвилин.

Хід вправи: на аркуші паперу намальована виноградна лоза. Діти пишуть свої добре вчинки на кольорових кружечках і прикріплюють їх до гілки виноградної лози, коментуючи написане.

Обговорення:

- Завдяки чому ми можемо робити добре вчинки?
- Що Ви можете сказати про милосердні вчинки у вашому житті?

Висновок: Пам'ятайте, важливо не те, скільки ти зробив, а те, скільки любові вклав у те, що даєш. Як багато значить робити справи від широго серця, а не заради зиску. Христос навчав: «Я милосердя хочу, а не жертв» (Матвія 9:13). Нехай же у вашому розумі й серці живуть ці слова Господа: «Без Мене не можете робити НІЧОГО!».

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Поспілкуйся зі мною!»

Мета: дати можливість учасникам вправи відчути переживання в процесі спілкування, коли їх змушують діяти відповідно до стереотипів.

Обладнання: набори пазлів або розрізаних картинок за кількістю груп, картки з написами (приклади): «Посміхайся мені», «Будь похмурим», «Ігноруй мене», «Криви мені гримаси», «Говори зі мною, ніби мені 5 років», «Підбадьорюй мене», «Жалій мене», «Кажи, що я нічого не вмію» та ін.

Час: 7-10 хвилин.

Хід вправи: Учасники поділяються на групи по 5-7 осіб. Кожному з них видається картка з написом так, щоб він не бачив, що на картці написано. Відтак кожній групі дається завдання: скласти пазл, але під час роботи звертатися до учасників своєї групи так, як написано на кожній картці. Коли пазли складені, відбувається обговорення вправи.

Обговорення:

- Чи сподобалось вам, як з Вами спілкувались під час роботи?
- Що Ви відчували, коли з Вами спілкувалися саме так?
- Як впливає наявність подібних ярликів на спілкування?
- Чи легко позбутися ярлика? Як це зробити?

Висновок: Дуже часто люди спілкуються з нами так, як вони вважають за потрібне. Зі свого боку, ми також можемо ображати людей, керуючись під час спілкування стереотипами, які склалися в нас. Пам'ятаймо, що нас усіх створив Господь за свою подобою і заповів нам любити один одного.

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Чашка»

Мета: наочно продемонструвати важливість духовної роботи над собою.

Обладнання: чашка, глечик з водою, велика миска.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: Ведучий питає в учасників, чи хоче хтось пити. Наповнююч чашку, але вона перевернута дном. (*З глечика лити на перевернуту чашку, тримаючи її над мискою, щоб вода не пролилася на підлогу*). Ведучий звертає увагу на те, що чашка не наповнюється, бо вона перевернута. Питає учасників, чи наповнювалась би чашка, якщо збільшити потік води. (*Звісно, ні.*) Пропонує перевернути чашку й спробувати ще раз. Усе виходить. Ведучий акцентує увагу учасників тренінгу на те, що чашка повинна стояти правильно, тоді її легко можна буде наповнити водою.

Висновок: Наш Бог – великий і чудовий. Він любить нас і готовий дати нам Своє благословення. Нам дуже часто стає сумно, самотньо, бо ми не хочемо, щоб Він наповнив нас. Ми зайняті своїми проблемами, справами й дуже часто саме це стає для нас важливішим за Бога. Щоденна метушня відволікає нас від Бога, ми забуваємо про Нього. Ми не відчуваємо Божої любові, Його присутності в нашему житті. Цей стан можна порівняти з перевернутою чашкою: ми схожі на чашку, перевернуту дном. Коли ж ми молимося, читаемо Біблію й виконуємо волю Бога – ми пізнаємо його, а отже, повертаємося до нього. Тож будьмо завжди повернутими обличчям до Бога, щоб наповнитися його благодаттю.

Тема 3. 3. Відповідальність за вчинки

Коли Бог створив небо, землю, рослини й тварин, то спочатку ні кому було піклуватися про все це. Бог створив людину з землі. Він вдихнув у неї життя – і людина ожила! Тоді Бог посадив на сході сад, який назвав Едемом. Він створив різні дерева, які давали смачні й поживні плоди. Бог поселив Адама в Едемському саду. Він мав доглядати за садом і дбати про нього. Серед обов'язків Адама було також дати назви всім тваринам у цьому саду. Йому був потрібен помічник, хто працював би разом з ним і був би йому товаришем. З ребра Адама Господь створив йому дружину й помічницю. Вони разом жили в Едемі й доглядали за ним. Отже, Адам був відповідальний за те, щоб дати імена всім тваринам у саду й доглядати за садом. Це означає, що в нього була відповідальність перед Богом, перед тваринами.

Відповідальність – це риса характеру, завдяки якій, людина сумлінно виконує певну роботу чи завдання, використовуючи всі свої вміння й можливості. Відповідальні люди дбають про те, що їм довірили.

Відповідальний учень наполегливо вчиться, уважно слухає вчителя на уроках і виконує домашні завдання. Відповідальний спортсмен дбає про своє тіло, робить необхідні вправи, правильно харчується й уникає того, що може йому зашкодити, – цигарок, алкоголю й наркотиків. Відповідальний чоловік залишається вірним своїй дружині й родині, виконує свою частину домашніх обов'язків і забезпечує сім'ю всім необхідним. Відповідальний працівник наполегливо працює і як належить ставиться до виконання доручених йому завдань. Відповідальний громадянин дотримується законів своєї країни й намагається покращити в ній життя. Відповідальна дитина, що має домашню тваринку, дбає про неї.

Нам подаровано чудовий світ, сповнений багатств і краси, – справжній витвір мистецтва. Тому дуже важливо, щоб ми відповідально ставились до цього творіння.

Відповіальність є дуже важливою сутністю ознакою особистості. Завдяки їй ми можемо реалізуватися в суспільстві і як індивіди, і як соціальні особистості. З відповіальнотю людиною приємно мати справу, бо на неї завжди можна покластися в будь-якій ситуації. Тож ніколи не забуваймо, що ми відповідаємо за світ, у якому живемо.

Питання для самоконтролю:

1. Яку відповіальність Ви відчуваєте перед Богом?
2. Яку відповіальність ми несемо перед Землею й тваринами на ній?
3. Що означає «бути відповіальною людиною»?
4. За що Ви особисто відповідаєте у своєму житті?

Біблія про ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:

«І все, що тільки чините, робіть від душі. Немов Господеві, а не людям!»
(Колосянам 3:23).

«Теж недбалий у праці своїй – то брат марнотратнику» (Приповісті 18:9).

«Кожна праця приносить достаток, але праця уст у недостаток веде»
(Приповісті 14:23).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 3. З. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНКИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО МУДРИХ І НЕРОЗУМНИХ ДІВ

Ключовий вірш з Біблії:

**«Тож пильнуйте, бо не знасте ні дня, ні години, коли прийде Син
Людський!» (Матвія 25:13)**

Тоді Царство Небесне буде подібне до десяти дів, що побрали каганці свої, та й пішли зустрічати молодого.

П'ять же з них нерозумні були, а п'ять мудрі.

Нерозумні ж, узявиши каганці, не взяли з собою оливи. А мудрі набрали оливи в посудинки разом зі своїми каганцями. А коли забаривсь молодий, то всі задрімали й поснули.

А опівночі крик залунав: Ось молодий, виходьте назустріч! Схопились тоді всі ті діви, і каганці свої наготовували. Нерозумні ж сказали до мудрих: Дайте нам зі своєї оливи, бо наші каганці ось гаснуть. Мудрі ж відповіли та сказали: Щоб, бува, нам і вам не забракло, краще вдайтесь до продавців, і купіть собі.

І як вони купувати пішли, то прибув молодий; і готові ввійшли на весілля з ним, – і замкнені двері були. А потім прийшла й решта дів і казала: Пане, пане, відчини нам! Він же у відповідь їм проказав: Поправді кажу вам, не знаю я вас!

Тож пильнуйте, бо не знаєте ні дня, ні години, коли прийде Син Людський! (Матвія 25:1-13).

- Що в притчі означає десять дів, весілля, молодий?

- Що сталося з п'ятьма непідготовленими дівами?
- Як Ви вважаєте, чому п'ять мудрих дів не поділилися своєю олією?
- Що значить «бути мудрим», «бути нерозумним»?

ТЛУМАЧЕННЯ:

«Нерозумним дівам» подібні ті недбайливі люди, які знають, що їм потрібно з'явитися на суд Божий, але не готуються до нього, поки ще живуть на землі й поки не наздогнала їх смерть. Чи не каються в гріхах своїх і не роблять добрих справ. «Масло у світильниках» означає добрі справи, особливо справи милосердя (допомога бідним). «Сон дів» зображує смерть людей. Прийде на землю «Наречений» наш Суддя, Ісус Христос і всіх мертвих розбудить від смертного сну, тобто воскресить. Яким кого застала смерть, – готовим або неготовим до суду Божого, – таким він і постане перед судом Божим. Тоді недбайливим людям нізвідки буде чекати собі допомоги, і вони почують від Христа гіркі слова: «Я не знаю вас; відійдіть від Мене».

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов’я»

1. Наведіть приклади схожих притч, легенд чи міфів з різних релігійних вченъ.
2. Чи відомо вам, що в кожній оселі мусульманіна має обов'язково бути Священна книга Коран, а також килим для дотримання намазу (п'ятиразової щоденної молитви). Цікавим є вислів: «Будь-яке слово, яке тебе умовляє, чи закликає до здійснення гідного, чи утримує від гідного – це мудрість» (Коран 6:5). Що спільногоміж змістом цих слів і притчею про розумних і нерозумних дів?

Завдання 2. Знайди 5 відмінностей

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Усе живе потребує любові»

Мета: виховувати бажання бути добрими, чуйними, розвивати вміння творити добро в повсякденному житті.

Обладнання: Різномальорова кулька або м'ячик.

Час: 10 хвилин.

Хід вправи: Ведучий нагадує дітям про те, що кожній людині приемно чути добре побажання. Невелику кульку або м'ячик підкидати від однієї дитини до іншої так, щоб кулька не падала на підлогу та на інші предмети. При цьому ведучий повинен включити музику або грати на якому-небудь музичному інструменті. Через деякий час ведучий зупиняє музику. Дитина, яка остання торкнулася кульки до того, як зупинилася музика, має сказати всім присутнім або одній людині добре побажання вголос.

Висновок: Доброта – це людська риса, здатність робити добро іншим. Добра людина схожа на ясне сонечко, бо вона всіх зігриває своєю любов'ю, турботою, ласкою, щирістю та щедрістю. І щоб жилося усім нам добре, у мирі та злагоді, спокійно й затишно, необхідно щоденно, постійно робити добро, оскільки людина для цього й приходить у світ.

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Безпрограшний варіант»

Мета: виховувати почуття любові та поваги до Бога.

Обладнання: м'ячі, дитячі відря, призи.

Час: 10 хвилин.

Хід вправи: Учасникам надається три спроби, аби закинути м'яч у відро. Незалежно від результату, потрібно нагородити кожну дитину призом. Якщо у дітей виникнуть питання щодо справедливості оцінювання, треба пояснити, що відповідь вони отримають після гри. Слід аплодувати кожному з учасників, незалежно від результатів його спроб.

Обговорення:

- Що було незвичайного в цій грі? (Діти отримували призи незалежно від того, заслужили чи ні).
- Що Ви відчували після того, як отримували призи навіть після невдалого кидка? (Не заслужили цей приз, але було дуже приємно).

Питання дітям, у яких були невдалі спроби:

- Що Ви відчували, коли Вам аплодували, незважаючи на ваші невдалі спроби? (Було дуже приємно, що підтримували).

Питання дітям, у яких були вдалі спроби:

- Що Ви відчували, коли діти, які не влучили в ціль, отримували таку ж нагороду що й Ви? (Було неприємно, що призи отримували ті, які не заробили цього. Було відчуття, що вчитель вчиняє несправедливо).

Висновок: Отримати приз, на який не заслужив – це те саме, що й отримати прощення від Бога, коли згрішив у реальному житті. Для Бога не має значення, скільки раз ми не влучили в ціль, програли або виграли. Господь завжди дарує нам прощення, але й ми маємо пам'ятати про Його милість і служити Йому.

Тема 3. 4. Повага до інших

Виявляти повагу до іншої людини – означає відводити їй належне місце серед Божих створінь, сприймати її так, як сприймає Бог, і ставитися до неї відповідно. Повага має велике значення для розвитку характеру, тому їй потрібно приділяти особливу увагу.

Наприклад, якщо я вважаю, що всіх людей створив і полюбив Бог, то я намагатимуся бути чесним, щедрим, добрим до них. Я ніколи не крастиму в них, не ображатиму нікого, тому що поважаю всіх як Божих створінь. Я також є Божим створінням, тому свою поведінкою не хочу знеславити Бога чи себе.

Наша поведінка є правильною, якщо ми поважаємо інших людей. Чемне поводження, ввічливі спілкування, прибирання за собою, бережливе ставлення до чужого майна, дотримання законів – усе це демонструє нашу повагу. Інший спосіб виявляти повагу – зрозуміти, як те, що ми робимо, впливає на інших, і намагатися не завдавати нікому клопоту чи незручностей.

Ми можемо знайти в Біблії історію, що розповідає про людину, яка виявила велику повагу до іншої людини. Бог обрав Саула для того, щоб він став царем над ізраїльським народом. Однак Саул не слухав Бога й з часом став дуже поганим правителем. Давидові було призначено Господом стати наступним царем, але йому довелося чекати багато років, перш ніж це сталося. Протягом цього часу Саул неодноразово намагався вбити Давида. Одного разу Давидові випала нагода знищити Саула, але він виявив повагу до Бога й помазанника Божого й не заподіяв йому жодної шкоди.

Однією з найбільших людських чеснот завжди була й залишається любов і повага до батьків, що сприяло спадкоємності поколінь. Ми повинні шанувати батька й матір, бо вони дали нам життя, ввели в коло людського існування – роду, культури... Важко повірити, що хтось здатен шанувати інших людей, коли він не навчився виявляти пошану до своїх батьків. Крім того, повагу до батьків захищає й біблійний закон. Наслідки неповаги до батьків і висловлювання на їхню адресу будь-якого осуду можуть бути надзвичайно серйозними, оскільки як сказано в Біблії: «...Хто злорічить на батька чи матір, хай смертью помре» (Матвія 15:4). Як говорить українська народна мудрість: «Хороші діти – спокійна старість, лихі діти – старість перетворюється на пекло». Тому найперше в родинному середовищі повинні формуватися такі якості, як повага до старших, милосердя, доброта, щирість.

Відповідаючи на питання, яка заповідь є найбільшою, Ісус говорить про дві заповіді – любов до Бога й до свого близького, а любов дуже схожа на повагу. Він говорить про близького, тобто про будь-яку людину з тих, хто нас оточує, до якої ми повинні ставитися з повагою, терпінням та увагою.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке повага?
2. Як ми можемо виявляти повагу до іншої людини?
3. Які приклади поваги до Бога й до людей ви можете навести з Біблії?
4. Наведіть приклади поваги до друзів, сім'ї, колег з власного досвіду.

Біблія про ПОВАГУ:

«Дехто говорить, мов коле мечем, язик же премудрих – то ліки»
(Приповісті 12:18).

«Терпіть один одного, і прощайте собі, коли б мав хто на кого скарження. Як і Христос вам простив, робить так і ви!» (Колосянам 3:13).

«Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!» (Вихід 20:12).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 3. 4. ПОВАГА ДО ІНШИХ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання.

ПРИТЧА ПРО НЕМИЛОСЕРДНОГО БОРЖНИКА

Ключовий вірш з Біблії:

«І коли стоїте на молитві, то прощайтє, як маєте що проти кого,
щоб і Отець ваш Небесний пробачив вам прогріхи ваші»

(Марка 11:25)

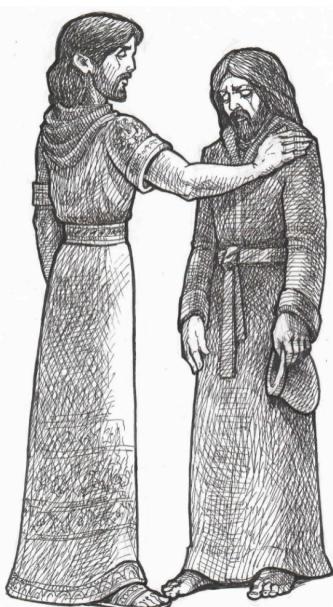
* Словничок:

1. *Талант* – 1) грошиова одиниця; 2) дарування, видатні природні здібності.

2. *Динарій* – назва римської срібної монети.

Тим-то Царство Небесне подібне одному цареві, що захотів обрахунок зробити зі своїми рабами. Коли ж він почав обраховувати, то йому привели одного, що винен був десять тисяч талантів. А що він не мав із чого віддати, наказав пан продати його, і його дружину та дітей, і все, що він мав, і – заплатити. Тоді раб той упав до ніг, і вклонявся йому та благав: Потерпи мені, я віддам тобі все! І змилосердився пан над рабом тим, і звільнив його, і простив йому борг.

А як вийшов той раб, то спіткав він одного зі своїх співтоваришів, що був винен йому сто динаріїв. І, схопивши його, вдушив та казав: Віддай, що ти винен! А товариш його впав у ноги йому, і благав

його, кажучи: Потерпи мені, і я віддам тобі! Та той не схотів, а пішов і всадив до в'язниці його, аж поки він боргу не верне. Як побачили ж товариші його те, що сталося, то засмутилися дуже, і прийшли й розповіли своєму панові все, що було. Тоді пан його кличе його, та й говорить до нього: Рабе лукавий, я простив був тобі ввесь твой борг, бо просив ти мене. Чи тобі не належало змилуватись над своїм співтоварищем, як і я над тобою був змилувався? I прогнівався пан його, і катам його видав, аж поки йому не віддасть всього боргу. Так само й Отець Мій Небесний учинить з вами, коли кожен з вас не простить своєму братові з серця свого їхніх прогріхів (Матвія 18:23-35).

- Що саме хотів пояснити учням Ісус, розповівши цю притчу?
- Чого вчить нас ця притча?
- Як Ви гадаєте, з чим ще пов'язано милосердя і як його можна виявляти?

ТЛУМАЧЕННЯ:

У цій притчі під царем слід розуміти Бога. Під людиною, яка так багато винна була царю, слід розуміти нас, людей. Під боргом – гріхи наші. Під товаришем боржника розуміються ті люди, які в чому-небудь винні перед нами, наші боржники.

З цієї притчі видно, що всякий, хто бував злим на близких своїх за якісь їхні провини й не хоче прощати їх, той не заслуговує (негідний) отримати помилування від Бога.

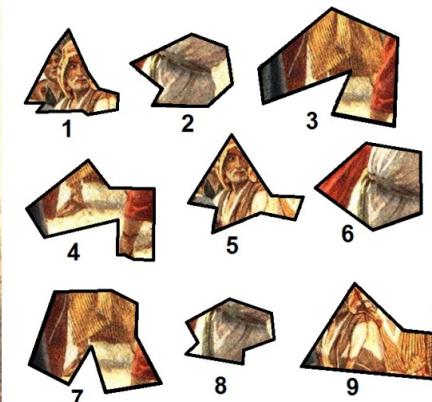

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Прагнення до взаємодії між вірянами в усі часи було гострою проблемою. «Ми увірвали в те, що зіслано нам, і в те, що зіслано вам. Наш Бог і ваш Бог – один, і ми віддані Йому!» (Коран 29:46). Чи можна вважати ці рядки шляхом до діалогічної взаємодії між представниками релігійних ідентичностей?
2. Як Ви вважаєте, чи всі люди можуть прощати? Чи потрібно Вам чиєсь прошення? Якщо так, то кого саме?
3. Пригадайте притчу про немилосердного боржника. Знайдіть і занотуйте два, схожі за змістом, оповідання в представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я.

Завдання 2.

Уважно подивіться на малюнок і серед наведених елементів знайдіть ті, яких бракус

Завдання 3.

Гра «Правда / неправда»

Мета: дати можливість дітям розім'яти м'язи й перевірити їхню увагу й пам'ять щодо прочитаної притчі.

Правила гри: діти підводяться зі своїх місць. Ведучий зачитує твердження – і якщо воно правильне, діти плескають у долоні, а якщо ні – тупотять ногами.

1. Талант – це грошова одиниця. (*так*)
2. Щоб повернути борг, раб повинен був довго й тяжко працювати. (*ні*)
3. Цар наказав продати лише раба. (*ні*)
4. Цар наказав схопити всю сім'ю раба: продати раба і його дружину та дітей і продати все їхнє майно, щоб з ним розрахуватися. (*так*)
5. Цар змилосердився над рабом, але не пробачив йому борг. (*ні*)
6. Цар змилосердився, простив борг та відпустив раба. (*так*)
7. Раб зустрів свого товариша, коли йшов додому. (*так*)
8. Товариш був винен йому 100 динарів. (*так*)
9. Зустрівши товариша, раб міцно його обійняв (*ні*); потис руку (*ні*); почав душити. (*так*)
10. Інші рabi не сказали цареві про цей випадок. (*ні*)
11. Цар дізнався про немилосердя свого раба. (*так*)
12. Цар знову пробачив свого боржника. (*ні*)

Завдання 4.

Прочитайте казку та дайте відповіді на запитання.

У ПРИГОДІ

Олена Пчілка

Пішов раз лев на лови й зустрів мишку. Хотів її з'їсти, вже й лапою надушив. А мишка й каже йому:

– Ой, леве, могутній владарю! Не їж мене, змилуйся наді мною, бідною мишкою! Я тобі за все те в пригоді стану!

Засміявся лев:

– Ти мені в пригоді станеш? Якась нещасна мишка – мені, цареві над звірями, в пригоді можеш стати?! В якій же це пригоді?!

– А хто може тес знати, – каже мишка, – тільки благаю я тебе – зглянися наді мною!

Зглянувшись лев, пустив мишку.

Подякувала вона й побігла швиденько до своєї нірки. Коли це, за яким часом, попався лев у тенети. Б'ється, сердешний, борсається в тенетах, нічого не зробить – ще гірше заплутався в сітку. Аж де не взялась мишка, – одну петельку перегризла, другу... Як заходилася, то таку дірку в тенетах зробила, що й лев виліз! Тоді мишка й каже левові:

– А що, бачиш, і я, маленька мишка, тобі в пригоді стала!

– Бачу, – каже лев, – віддячила ти мені і навчила мене!... Спасибі тобі.

Обговорення:

– Що хотів зробити лев з мишкою?

– Чи віддячила мишка левові за його милосердя? Як саме?

– З якою Христовою притчею можна порівняти цю казку?

Завдання 5.

Тренінгова вправа «Розумій мене»

Мета: дати можливість відчути необхідність доброзичливого й поважного ставлення до людей.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: Учасники тренінгової вправи утворюють пари і стають обличчям один до одного. Перший з учасників починає виконувати різні рухи, наприклад танцювати або робити нескладні фізичні вправи.

Другий намагається повторити ці рухи максимально точно, начебто «відзеркалити» їх. За командою ведучого учасники міняються ролями.
(Учасники самостійно обирають складність рухів і темп їх виконання).

Обговорення:

- Чи складно Вам було повторювати рухи?
- Що Ви відчували, коли ваші рухи «відзеркалювали»?
- Що Вам найбільше сподобалось: коли Ви повторювали або коли за Вами повторювали? Чому?

Висновок: Не завжди легко й приемно сприймати людину такою, якою вона є. Іноді важко зрозуміти людину, не виявляти гнів, заздрість, образу під час спілкування з нею. Як було би гарно, якби люди вміли завжди розуміти одне одного й виявляти лише доброзичливість у спілкуванні. Отже, скористаймося Божою мудрістю: «Стався до людей так, як би ти хотів, щоб ставились до тебе».

МОДУЛЬ 4. ТОЛЕРАНТНІСТЬ У ХРИСТИЯНСЬКІЙ ЕТИЦІ

Тема 4. 1. Уміння прощати

Уміння прощати – це риса характеру, завдяки якій людина здатна пробачити іншій людині все те зло, що вона заподіяла. Пробачити – означає відмовитися від права покарати іншого за те погане, що він тобі зробив.

Можливо, хтось сказав про іншого щось погане або образив його. Але великудушна людина зможе це пробачити, попри те, що їй неприємно й боляче. Така людина може навіть спробувати подружитися з тим, хто її образив.

Справедливість вимагає покарання за погані вчинки. Часто люди вдаються до помсти, щоб покарати тих, хто завдав їм шкоди. Проте помста

призводить до запеклої боротьби та ще більших страждань. І лише прошення дає змогу людині отримати ще один шанс і віправити ситуацію.

Недаремно в молитві «Отче Наш» є такі рядки: «...прости нам гріхи наші, як і ми прощаємо боржникам нашим....». Тобто якщо ти прощаєш, то й тобі проститься. Давнє слово на позначення «прошення» також може означати «відпустити». Прощаючи іншому, ми звільнємо його від ненависті, яку могли б відчувати до нього. Крім того, ми звільнємо й самих себе від влади злості та гніву, які контролювали б нас.

Людина з сильним характером уміє прощати. І хоча прощати важко, така людина вчиться це робити. Іноді для того, щоб пробачити, потрібен час. Чим сильнішою була образа, тим довше приходить прошення. Можливо, ти пробачаєш комусь, але все ще тримаєш образу на нього. Якщо ти будеш наполегливим, то з часом прийде й цілковите прошення. Це не легко.

Наше життя й наш світ були створені прекрасними. Та внаслідок несправедливості прекрасне творіння може зіпсуватися. Тоді на допомогу прийдуть такі християнські чесноти, як добро, милосердя, справедливість і прошення.

Прощення – це подарунок. Людина може подарувати його, навіть якщо той подарунок так ніколи й не відкриють. Не забирайте назад свого прошення. Читайте Біблію й учіть напам'ять вірші про прошення. Потрібно молитися. Бог прощає людей, як батько прощає своїх дітей. Він хоче, щоб людство навчилося в Нього пробачати.

Питання для самоконтролю:

1. Шо таке прошення, і чому воно необхідно людині?
2. Шо говориться в Біблії про прошення?
3. Якщо не вдається простити, що треба робити?
4. Які приклади прошення Ви можете навести з Біблії?

Біблія про ПРОЩЕННЯ:

«А коли ви не будете людям прощати, то й Отець ваш не простить вам прогріхів ваших» (Матвія 6:15).

«І коли стоїте на молитві, то прощайте, як маєте що проти кого, щоб і Отець ваш Небесний пробачив вам прогріхи ваші» (Марка 11:25).

«Якщо голодує твій ворог – нагодуй його хлібом, а як спрагнений він – водою напої ти його, бо цим пригортаєш ти жар на його голову, і Господь надолужить тобі!» (Приповісті 25:21-22).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 4. 1. УМІННЯ ПРОЩАТИ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО БЛУДНОГО СИНА

Ключовий вірш з Біблії:

«Бо цей син мій був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся!»

(Луки 15:24)

I Він оповів: У чоловіка одного було два сини. І молодший з них сказав батькові: Дай мені, батьку, належну частину маєтку! І той поділив поміж ними маєток. А по небагатьох днях зібрав син молодший усе, та й подавсь до далекого краю, і розтратив маєток свій там, живучи марнотратно.

А як він усе прожив, настав голод великий у тім краї, і він став бідувати. І пішов він тоді і пристав до одного з мешканців тієї землі, а той

вислав його на поля свої пасти свиней. І бажав він наповнити шлунка свого хоч стручками, що їли їх свині, та ніхто не давав і їх йому. Тоді він спам'ятився й сказав: Скільки в батька моого наймитів мають хліба аж надмір, а я отут з голоду гину! Устану, і піду я до батька свого, та й скажу йому: Прогрішився я, отче, против неба та супроти тебе... Недостойний я вже зватися сином твоїм; прийми ж мене, як одного з своїх наймитів ...

І, вставши, пішов він до батька свого. А коли він далеко ще був, його батько вгледів його, і переповнився жалем: і побіг він, і кинувсь на шию йому, і почав ціluвати його. І озвався до нього той син: Прогрішився я, отче, против неба та супроти тебе, і недостойний вже зватися сином твоїм... А батько рабам своїм каже: Принесіть негайно одежу найкращу, і його зодягніть, і персня подайте на руку йому, а сандалі на ноги. Приведіть теля відгодоване та заколіть, – будемо їсти й радіти, бо цей син мій був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся! І почали веселитись вони.

А син старший його був на полі. І коли він ішов й наблизився до дому, почув музики та танці. І покликав одного зі слуг, та й спитав: Що це таке? А той каже йому: То вернувся твій брат, і твій батько звелів заколоти теля відгодоване, бо ж здоровим його він прийняв. І розгніався той, і ввійти не хотів. Тоді вийшов батько його й став просити його. А той відповів і до батька сказав: Ото, стільки років служу я тобі, і ніколи наказу твого не порушив, – ти ж ніколи мені й козеняти не дав, щоб з приятелями своїми потішився я ... Коли ж син твій вернувся оцей, що проїв та прогуляв твій масток з блудницями, ти для нього звелів заколоти теля відгодоване...

І сказав він йому: Ти завжди зо мною, дитино, і все моє – то твое! Веселитись та тішитись треба було, бо цей брат твій був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся! (Луки 15:11-32).

- Чого зажадав молодший син від батька?
- З якими думками молодший син залишив рідний дім?

- Як Ви гадаєте, чи важливе покаяння? Чому?
- Які християнські чесноти виявив батько, коли прийняв свого блудного сина?

ТЛУМАЧЕННЯ:

У притчі під батьком слід розуміти Бога, а під блудним сином – грішника, що кається. На блудного сина схожа кожна людина, яка душею своєю відходить від Бога й веде розбещений, свавільний (*грішний*) спосіб життя; своїми гріхами вона губить свою душу й усі дари (*життя, здоров'я, силу, здібності*), які отримала від Бога. Коли ж грішник, опам'ятавшись, приносить Богу щире покаяння зі смиренням і надією на Його милосердя, то Господь, як Отець милосердний, радіє з ангелами Своїми наверненню грішника, прощає йому всі його беззаконня (*гріхи*), якими б великими вони не були, і повертає йому Свої милості й дари.

Розповіддю про старшого сина Спаситель навчає, що кожен вірний християнин повинен від усієї душі бажати всім спасіння, радіти наверненню грішників, не заздрити Божій любові до них і не вважати себе гідним Божих милостей більше від тих, хто навертається до Бога від свого попереднього гріховного способу життя.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов'я»

1. Закінчіть речення: гріх є наслідком акту волі індивіда,
2. Визначте зміст поняття «гріх» за Кораном, за Талмудом, за Біблією.
3. Суворість і дисципліна віри найбільше притаманна мусульманам. Чи згодні Ви з цим твердженням? Відповідь обґрунтуйте.

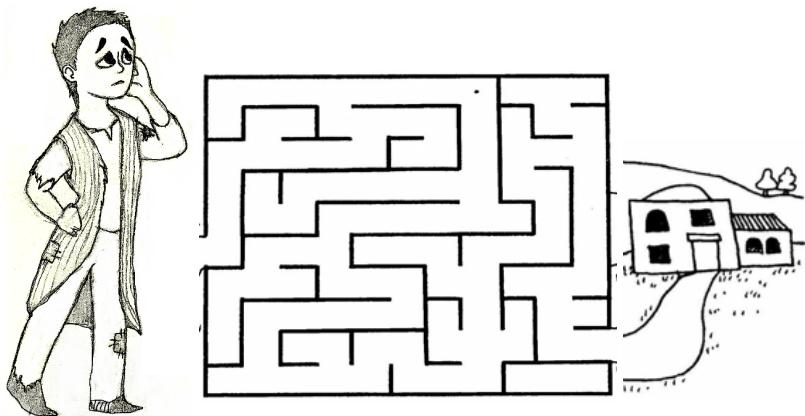
Завдання 2.

Гра «Християнська любов у нашому житті»

1. Давайте поміркуємо, що потрібно робити, щоб виявляти християнську любов у повсякденному житті? Коли Ви згодні з твердженням, то пласкайте в долоньки один раз, якщо не згодні – двічі.
  1. Голодних не нагодувати.
  2. Хто спраглий – напоїти.
  3. Хворого не лікувати.
  4. Роздягненого одягнути.
  5. Бездомному дати притулок.
  6. Того, хто грішить, не виправляти.
  7. Дати близьньому добру пораду.
  8. Утішити засмученого.
  9. Від серця не прощати образи.
  10. Мститися.
  11. Молитися за близніх.

Завдання 3.

Допоможіть блудному синові знайти дорогу до рідного дому

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Квітка доброти»

Мета: надати можливість учасникам відпочити, відчути добро, щастя, розвинути уяву.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: А зараз заплющте очі й уявіть, що у вас у руках чарівна квітка – Квітка Доброти. Ваші руки відчувають незвичайне тепло, квітка зігриває вас, ваше тіло, вашу душу. Ви простягаєте руку, торкаєтесь квітки й розглядаєте її. Уявіть, якого вона кольору? Якого розміру? Можливо, вона має запах. А можливо, ви чуєте приємну музику, яка лине від квітки... І вам хочеться її послухати. Подумки зберіть усю добrotу від Квітки Доброти й помістіть у своє серце. Ви відчуваєте, як доброта входить у вас, як зігриває вашу душу, несе радість...

Висновок: Я хочу, щоб сьогодні й надалі Ви відчували допомогу Квітки Доброти. І коли у Вас неприємності або погано на душі, Ви можете допомогти собі так, як ми робили зараз: уявити в руках Квітку Доброти й подумки помістити її у своє серце.

Тема 4. 2. Вдячність – важлива людська чеснота

Почуття вдячності виникає в людини як відповідь на зроблене їй добро, за надану увагу чи послугу. У народі кажуть: «Нішо так легко не дається, як вдячність, і нішо так дорого не ціниться, як вдячність». Кожній людині бував боляче, коли за добрий вчинок або якусь послугу, що вона зробила, їй віддячують байдужістю або невдячністю.

Слова вдячності – це особливі слова. Вони означають не просто подяку. Слово «спасибі», наприклад, є скороченням фрази «Спаси, Боже!».

Раніше ці слова були молитвою. Якщо людина зробила комусь добру справу, то, у відповідь могла очікувати, що за неї молитимуть Господа, щоб Він врятував її для вічного життя. У наші дні, на жаль, люди часто забувають про Бога. Живуть, як їм заманеться, а так і загинути недовго. Ось тому ті, хто пам'ятає про Творця, моляться один за одного: «Спаси, Господи! Спаси, Боже!».

Приклади вдячності Богові та людям можна знайти в Біблії, так само, як і свідчення того, що люди не завжди володіють цією важливою християнською чеснотою. Коли Христос допоміг десяти прокаженим, лише один з них повернувся і висловив свою вдячність Спасителю, на що Христос промовив у відповідь: Чи не десять очистилось, а дев'ять же де? Чому не вернулись вони хвалу Богові віддати, крім цього чужинця? І сказав Він йому: Підведися й іди: твоя віра спасла тебе!» (Луки 17:11-19). Цей приклад дає змогу нам дійти висновку, що ми повинні завжди дякувати Богові за добре й погане, адже все, що ми маємо, отримуємо з Його люблячої руки.

На прикладі Ноя, Мойсея, Давида, які постійно спілкувалися з Богом, можна переконатися, що вони ніколи не забували дякувати Богові за те, що Він рятував їм життя, визволяв з полону, дарував перемогу над ворогами. Серце їх, незважаючи на труднощі, завжди було сповнене вдячності до свого Творця. Поруч з ними, на жаль, були й такі люди, які покладалися лише на власні сили й не усвідомлювали: усе, що відбувалося в їхньому житті, було послано Богом. У їхніх грішних серцях не було вдячності Богові, а були невдоволення, нарікання, бунт.

Загляньмо у свої серця й переконаємось, що в них переважає: вдячність чи невдячність, радість чи невдоволення й байдужість? І якщо Ви раптом не знаходите там вдячності – значить потрібно звертатися до Бога й просити в Нього прощення, щоб Він Своєю великою милістю змінив наші серця й зробив їх вдячними. Будемо подячно молитися й дякувати Богові за Ісуса Христа, Сина Божого, Якого Бог-Отець послав на землю, щоб спасти грішне людство, вказати шлях, який веде у вічне життя. Адже саме Христос зійшов з

небес, втілився заради нашого спасіння, щоб бути розіп'ятим і взяти на себе всі гріхи людства, відкрити двері в Царство Небесне.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке почуття вдячності й коли воно виникає?
2. Коли ми вимовляємо слова вдячності? Які слова подяки Ви знаєте?
3. Кому ми повинні дякувати за кожну мить свого життя?
4. Які приклади вдячності Ви можете навести з Біблії? З власного досвіду?

Біблія про ВДЯЧНІСТЬ:

«Подяку складайте за все, бо така Божа воля про вас у Христі Ісусі»

(1 Солунянам 5:18).

«Я кожного дня Тебе благословлятиму, і хвалитиму Ймення Твоє повік-
віку!» (Псалми 144:2).

«Любіть один одного братньою любов'ю; випереджайте один одного
пошаною» (Римлянам 12:10).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 4. 2. ВДЯЧНІСТЬ – ВАЖЛИВА ЛЮДСЬКА ЧЕСНОТА

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО МУДРОГО ДОМОПРАВИТЕЛЯ

Ключовий вірш з Біблії:

**«Тож від кожного, кому дано багато, багато від нього й
жадатимуть. А кому багато повірено, від того ще більше жадатимуть»**

(Луки 12:48)

А Господь відказав: Хто ж тоді вірний і мудрий домоправитель, що пан настановить його над своїми челядниками, щоб давати харч визначену своєчасно?

Блаженний той раб, що пан його прийде та знайде, що робить він так! Поправді кажу вам, що над всім маєтком своїм він поставить його.

А коли раб той скаже у серці своїм: Забариться пан мій прийти, і зache бити слуг та служниць, їсти та пити та напиватися, то прийде раба того пан за дня, якого він не сподівається, і о годині, якої не знає, і розітне його пополовині, і визначить долю йому з невірними! А раб той, що зновував волю свого господаря, але не приготував, ані не вчинив згідно волі його, буде тяжко побитий.

Хто ж не зновував, а вчинив каригідне, буде мало він битий. Тож від кожного, кому дано багато, багато від нього й жадатимуть. А кому багато повірено, від того ще більше жадатимуть (Луки 12:42-48).

- Чому євангельські притчі порівнюють з дзеркалом нашої душі?
- Як Ви розумієте вислів з притчі «Тож від кожного, кому дано багато, багато і буде потрібно, кому багато повірено, від того більше стягнуть»?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Господь ... показує, що хоча ця притча й поширюється на всіх вірян, ким би вони не були, але стосується й апостолів, і взагалі удостоєних учительства ... Як в управлінні звичайним маєтком, якщо хто вірний своєму панові, але нерозсудливий, той губить маєток пана. Бо не вміє розпоряджатися ним належно ... і так само, якщо хтось розумний і спритний, але невірний, той може бути злодієм, і тим менше його можна вловити, чим він розумніший, – так і в божественних предметах потрібні разом вірність і розсудливість. ... Отже, хто буде знайдений вірним і розсудливим, той поставлений буде над слугами Господа, тобто над усіма рабами Його, щоб кожному свого часу роздавати певну міру хліба, тобто або догматичне вчення, яким харчуються душі, або зразок діяльності й накреслення, як мають жити...

Горе таким рабам, які, отримавши обдарування духовного настоятельства, гублять ввірене їм домобудівництво, п'ють і упиваються, будеш розуміти це як чуттєве пияцтво ... або розხваждення розуму в навченні... Бо чим більше знає той, хто грішить, тим на більше покарання він заслуговує.

Інші запитують: нехай так, що справедливо карається той, хто знає волю пана й не робить по ній; але чому карається той, хто не знає? Тому що і він міг дізнатися про те, але не захотів, і через безпечність сам став винним у незнанні. Отже, він гідний покарання за те, що добровільно не дізнався.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей на теренах Північного Приазов’я»

1. Кожна людина у своєму житті повинна прагнути до духовно-морального самовдосконалення, але спокуси сучасного світу створюють ряд

перешкод на цьому шляху. Саме для отримання втіхи й спокою багато хто з нас шукає відповіді в молитві. Пригадайте, коли Ви звертаєтесь до молитви? Що Ви при цьому відчуваєте?

2. Чи відомо Вам, що євреї-чоловіки Запорізького Приазов'я до Другої світової війни молилися окремо від жінок? Так, у п'ятницю ввечері всі сходилися на молитву до синагоги. Жінки й діти розташовувалися на верхньому поверсі й мали закриватися завісою. Також жінкам у цей день заборонялось запалювати світло. На допомогу приходили хлопчики, чим могли заробити грошей. Проаналізуйте, які особливості є сьогодні в молитовних обрядах представників різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я.

Завдання 2.

Проаналізуйте життєві ситуації. Розкажіть, як мають вчинити діти, які слухаються Слова Божого, і ті, які нехтують ним

«Петрик не зробив домашнього завдання. Але він точно знає, що в портфелі Оленки лежить зошит з виконаним домашнім завданням. І ось на перерві...»

«Сашко дуже поспішає додому й по дорозі наздоганяє літню жінку, яка ледь несе важку сумку з крамниці. І Сашко...»

«В автобусі сидять подруги, тоді як поруч стойть жінка з маленькою дитиною на руках. Дівчатка...»

«Дмитрик довго хворів. Коли прийшов до школи, до нього підійшов Максим. Максим...»

«Хворій бабусі терміново потрібні ліки з аптеки, а по телевізору саме демонструють улюблений мультфільм Іванка. Хлопчик, її онук...»

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Ліки від злості»

Мета: розвивати інтерес до читання Святого Письма, навчати дітей практикувати у своєму житті розсудливість, милосердя, справедливість.

Обладнання: аркуш паперу з ілюстрацією, вирізані пігулки з назвами ліків – християнських чеснот (таких, як любов, милосердя, щедрість, чесність, доброта, працьовитість, тактовність, вдячність, справедливість, чуйність, терпіння та ін.), клей або скотч.

Час: 10-12 хвилин.

Хід вправи: на аркуші паперу намальована шкала від 1 до 10. Приклейте свої пігулки так, як Ви вважаєте найкращим, що в першу чергу знадобиться вам, щоб вилікуватись від злих вчинків. Розміщуйте свої ліки, коментуючи написане.

Висновок: Виховуймо в собі саме ті моральні якості, які були в цьому списку.

Ліки від злости

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Завдання 4.

Тренінгова вправа «Без маски»

Мета: навчитися бути відвертим і зміцнити довіру в колективі.

Обладнання: картки з текстом (карточок повинно бути більше, ніж учасників на випадок, якщо хтось з них не зможе з першого разу виконати завдання)

Час: 15 хвилин.

Хід вправи: Учасники тренінгової вправи беруть по черзі по одній картці й без попередньої підготовки продовжують фразу, намагаючись бути відвертим і щирим. Початок фрази написано на картці. Члени групи уважно слухають і, якщо вони відчувають, що учасник нещирій і невідвертий, то йому доведеться ще раз узяти картку, але вже з іншим текстом і спробувати відповісти. Якщо група визнає, що висловлення було щирим, то свою картку бере наступний член групи й без підготовки продовжує почате речення. Якщо ж група визнала, що висловлювання було «затиснутим», «шаблонним», то в учасника є ще одна спроба, але вже після того, як усі члени групи візьмуть свої картки.

Приклади змісту карток:

1. «Особливо мені подобається, коли люди, що оточують мене...».
2. «Мені дуже важко простити, але я....».
3. «Чого мені іноді по-справжньому хочеться, так це....».
4. «Мені буває соромно, коли я... .».
5. «Особливо мене дратує те, що ... .».
6. «Мені особливо присміно, коли мене ...».
7. «Коли я була (був) маленькою (маленьким), я часто ...».
8. «Навіть близькі люди іноді не розуміють мене. Одного разу...».
9. «Пам'ятаю випадок, коли мені стало нестерпно соромно, я...».

- 10.«У моєму житті був випадок, коли я виявив боягутство. Одного разу, пам'ятаю...».
- 11.«Мені особливо не подобається, коли...».
- 12.«Мені знайоме гостре відчуття самотності. Пам'ятаю...».
- 13.«Мені дуже хочеться забути про...».
- 14.«У незнайомій компанії я відчуваю...».

Обговорення:

- Яку корисну інформацію Ви для себе отримали
- Що Ви відчували, коли відповідали відверто?
- Що Ви відчували, коли слухали відверту розповідь?
- Чи легко впоралися з поставленим завданням?
- Яка фраза Вас найбільше здивувала?
- Які речення було важко завершити? З чим це пов'язано?

Висновок: Отже, зараз ми відкрилися один одному. Не завжди легко відкривати іншим людям свої думки та почуття. Коли ви робите це, ви стаєте близчими до інших і до самих себе.

Тема 4. 3. Цінність добрих справ

Ми всі можемо володіти мистецтвом добрих справ – вчинками, що несуть радість близньому та Богу і є важливими для душі. Добрі справи – це наші цілеспрямовані спроби зробити кращим день іншої людини. Увага, привітність, турботливість – ось основа добрих справ. Ми робимо добро, оточуємо теплом і турботою іншу людину, щоб показати їй, що ми її цінуємо, що вона не самотня. Виявляючи своє добре ставлення до інших, ми створюємо навколо атмосферу доброчинності, що є принципово важливим для формування здорового суспільства.

Ми звичайно ж хочемо, щоб усі люди любили нас, завжди прощаю нам і відповідали тільки добром. Господь дуже докладно пояснив, як цього можна досягти. Оскільки доброта засновується на повазі, то потрібно любити

людей, навіть тих, кого вважаємо ворогами, завжди прощати їм і робити тільки добро. Цінність добрих справ вимірюється в християнстві універсальним моральним законом, проголошеним Ісусом Христом у знаменитій Нагорній проповіді. Це правило названо золотим, тобто найважливішим, і сотні поколінь намагаються дотримуватись його й страждають від того, що хтось чинить по-іншому.

Доброта – це риса характеру, про яку дуже багато говориться в Біблії. Вона має багато спільногого зі співчуттям і повагою. Ми можемо згадати історії з Біблії про людей, які виявили доброту до інших і отримали Боже благословення.

Наприклад, історія, що трапилась із вдовою під час страшної посухи й голоду в ізраїльській землі. Вона послухала Слово Господа, яке говорив Ілля, і нагодувала спочатку пророка, а потім себе та сина. Як благословення вона отримала їжу, що не закінчувалась. Або інший приклад: Товіту, яка багато добрих справ зробила й милостива була до людей, Петро підняв з мертвих, що теж було свідченням Божого благословення.

Якщо ми будемо пам'ятати про все, що дав нам Бог, і дякувати Йому за все, це допоможе нам бути добрими. Як написано в Першому посланні святого апостола Павла до колонян: «Подяку складайте за все, бо така Божа воля про вас у Христі Ісусі». Коли Ви вдячні за те, що маєте, Вам легше бути добрим і щедрим до інших. Як тільки Ви починаєте думати про те, як мало всього у Вас є, і наскільки більше Ви хочете мати, то починаєте поводитися egoїстично й скупо.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке доброта та добрі вчинки?
2. Чому і як жінки отримали допомогу?
3. Як винагороджуються добрі справи?
4. Які приклади добрих вчинків у своєму житті Ви можете навести?

Біблія про ДОБРІ СПРАВИ:

«Віра без діл мертвав» (Якова 2:30).

«Тож любіть своїх ворогів, робіть добро, позичайте, не ждучи нічого назад, – і ваша за це нагорода великою буде, і синами Всешишнього станете ви, – добрий-бо Він до невдячних і злих!» (Луки 6:35).

«Тож усе, чого тільки бажасте, щоб чинили вам люди, те саме чинить їм і ви» (Матвія 7:12).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 4. ЗІННІСТЬ ДОБРИХ СПРАВ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО ЗАГУБЛЕНУ ВІВЦЮ

Ключовий вірш з Біблії:

«І, прийшовши додому, скликає він друзів і сусідів, та й каже до них: Радійте зо мною, бо знайшов я вівцю свою тую загублену»

(Луки 15:6)

Наблизалися до Нього всі митники й грішники, щоб послухати Його. Фарисеї ж та книжники нарікали й казали: Приймає Він грішників та з ними єсть.

А Він їм розповів о цю притчу, говорячи: Котрий з вас чоловік, мавши сотню овець і загубивши одну з них, не покине в пустині тих дев'ятидесяти дев'яти,

та й не піде шукати заблуклої, аж поки її не знайде? А знайшовши, кладе на плечі свої та радіє. І, прийшовши до дому, скликає він друзів і сусідів, та й каже до них: Радійте зо мною, бо знайшов я вівцю свою ту ю загублену (Луки 15:1-6).

- Що таке милість?
- У чому виявляється милість Ісуса Христа?
- Як вчинив Ісус, коли помітив, що одна вівця загубилася?
- Чому пастир шукає овець, що заблукали?
- Які наші вчинки приносять радість Богу?

ТЛУМАЧЕННЯ:

Господь, допускаючи до Себе митників і грішників, як лікар хворих, робив те, для чого Він і втілився. Але фарисеї, воістину грішники, на таке людинолюбство відповідали гомоном. Що ж Господь? Він був людинолюбний як до митарів, так і до тих, які паплюжили його людинолюбство ... Бо якщо за одну вівцю, нерозумну й не створену за образом Божим, коли її знайдуть після втрати, буває стільки радості, то наскільки ж більше має бути радості за людину розумну, створену за образом Божим? Притча, очевидно, під дев'яноста дев'ятьма вівцями розуміє праведників, а під однією вівцею – занепалого грішника. ... Господь, знайшовши цю загиблу вівцю, поклав її на Свої плечі. Бо Він поніс наші хвороби й гріхи (Ісаї 53:4), і не переймаючись, узяв на Себе всі наші тягарі; Він сплатив усе, що ми були винні, і легко, без праці з нашого боку врятував нас (і довів) до самого дому, тобто до неба.

**«Діалогічні студії релігійних ідентичностей»
на теренах Північного Приазов'я»**

1. До головних богословських джерел єврейської ідентичності народів Запорізького Приазов'я належать Тора і Талмуд. У Талмуді розрізняють Галаху й Агаду, що переплітаються одним. Галаха – це закон, що стосується релігійного, сімейного й громадянського життя. Агада – це міф, розповідь, легенда, казка. Знайдіть і стисло занотуйте зміст міфу чи розповіді з Агади (на власний вибір), що має схожість з притчею про загублену вівцю.
2. Кожна релігія має і власні моральні піснеспіви, і своїх мислителів, і натхнених поетів, і талановитих музикантів. Іудаїзм не є винятком. Хасидські легенди – одна з цінностей світової культури. Перегляньте тексти хасидських легенд, а потім, заплюшивши очі, зосередьтеся на власному стані. Ви маєте занотувати одну з легенд, зміст якої у цей момент є для Вас найбільш актуальним.
3. Перегляньте зміст буддійських притч та історій. Проаналізуйте зміст притчі про загублену вівцю та притчі під назвою «Вихід».

Завдання 2.

Тренінгова вправа «Овечка заблукала»

Мета: закріпити вивчену притчу про загублену вівцю.

Обладнання: стікері, малюнки глечиків.

Час: 10 хвилин.

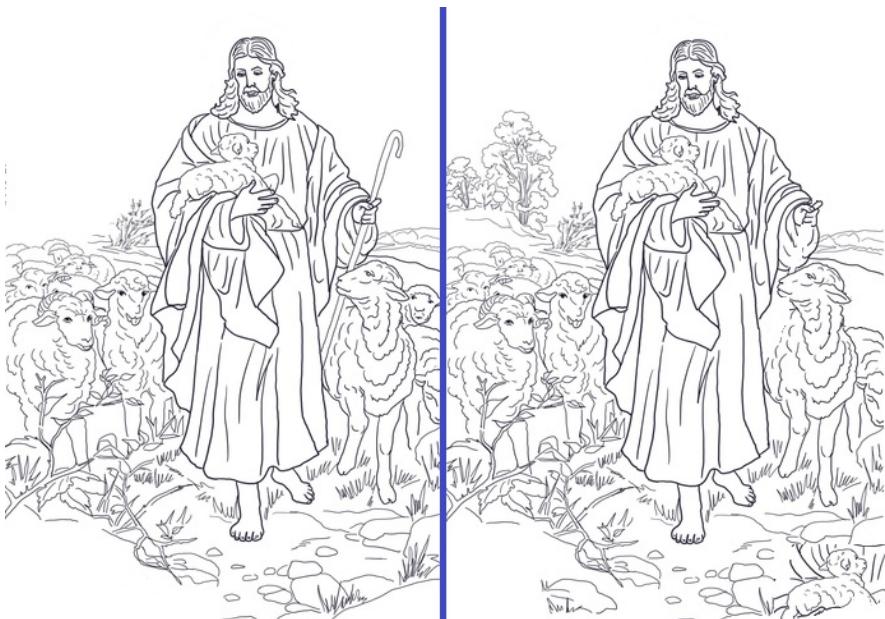
Хід роботи: Ділимося на групи по 6-7 осіб (5-6 груп). У кожній групі – одна дитина – пастух, а всі інші – вівці. Дитина-пастух отримує дзвіночок (дзвіночки можна замінити певними звуками голосу). Кожна група уважно слухає, як дзвенить дзвіночок (голос) їхнього пастуха й намагається запам'ятати. «Овечки губляться»: діти заплющують очі, а тим

часом їхній пастух переходить на інше місце. Овечкам на слух треба знайти свого пастуха (бажано з заплющеними очима). Після цього дзвіночок переходить до іншої дитини з групи. Можна повторити гру.

Висновок: Бог любить і завжди чекає на нас. Завжди слухайте голос нашого Пастиря й виконуйте те, що Він заповів нам.

Завдання 3.

Знайди 5 відмінностей

Тема 4. 4. Терпіння та стійкість

Стійкість – це риса характеру, що дуже подібна до терпіння. Це здатність «рухатися далі», особливо під час подолання труднощів, стресу чи болю. Стійкість – це наполегливість у своїх діях, переконаннях чи меті. По-іншому це можна назвати завзятістю або непохитністю. Це означає – ніколи не здаватися.

Стійка людина не здається навіть за складних обставин. Стійкий учень не здається тільки тому, що вчитися важко або шкільний предмет складний. Він витратить на навчання стільки часу, скільки потрібно, щоб вивчити необхідний матеріал. Навіть якщо доведеться пожертувати часом, відведеним для розваг. Стійкий співак чи танцюрист не здається тільки тому, що пісня або танець складні. Вони продовжують тренуватися, поки не досягнуть успіху.

Стійкість – це частина фундаменту, на якому ґрунтуються інші риси характеру. Бо, як відомо, посіеш вчинок – пожнеш звичку, посіеш звичку – пожнеш характер, посіеш характер – пожнеш долю. Наприклад, можна бути чесним, коли це легко. Але стійкість дає змогу бути чесним (або вірним, або слухняним) навіть коли це важко або болісно.

У Біблії є багато історій, що оповідають про стійкість і терпіння. Наприклад, всім відомо про стійкість Йова, який був дуже доброю людиною й довіряв Богу. Однак нечистий накликав на нього різні проблеми й негаразди – Йов втратив свою родину, свою власність і своє здоров'я. Але він виявив стійкість і не відмовився від Бога та своїх переконань.

Апостол Павло кардинально змінився після зустрічі з Христом. Він присвятив своє життя служінню Ісусу. Через це Павла постійно переслідували, били, саджали до в'язниці, але він виявив стійкість і не зламався.

Йосипа зрадили рідні брати, його було кинуто до в'язниці, однак він завжди був взірцем милосердя, любові й терпіння до слабостей і недоліків людей. На прикладі праведного Йосипа ми бачимо велику силу віри в Слово Боже та стійкість, яку він виявляв упродовж свого життя.

Отже, як переконуємося, за терпіння та віру в справедливість Господа

людина отримує розраду та душевний спокій. Тож страждання були корисними й недаремними для душі.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке стійкість і терпіння? Наведіть приклади зі свого життя.
2. Які саме життєві труднощі можуть допомогти стати кращою людиною?
3. Поясніть важливість стійкості у спорті, мистецтві, музиці, навчанні в школі, а також для розвитку характеру.
4. Які приклади стійкості й терпіння Ви можете навести з Біблії?

Біблія про СТИЙКІСТЬ:

«Майте, брати мої, повну радість, коли впадете в усілякі випробування, знаючи, що досвідчення вашої віри дає терпеливість. А терпеливість нехай має чин досконалій. Щоб ви досконалі та бездоганні були, і недостачі ні в чому не мали» (Якова 1:2-4).

«І не тільки нею, але й хвалимось в утисках, знаючи, що утиски приносять терпеливість, а терпеливість – досвід, а досвід – надію» (Римлянам 5:3-4).

«Якщо ти в день недолі знесилився, то мала твоя сила» (Приповісті 24:10).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ 4. 4. ТЕРПІННЯ ТА СТИЙКІСТЬ

Завдання 1.

Прочитайте притчу та дайте відповіді на запитання

ПРИТЧА ПРО БАГАТОГО Й ЛАЗАРЯ

Ключовий вірш з Біблії:

«Складайте ж собі скарби на небі, де ні міль, ні іржа їх не нищить, і де злодії до них не підкопуються та не крадуть. Бо де скарб твій, там буде й серце твоє!» (Матвія 6:20-21)

* Словничок:

1. Порфіра – матерія пурпурного кольору, що йшла на виготовлення верхнього одягу царствених осіб та інших важливих персон.

2. Віссон – льон.

3. Лоно – почесне місце, «недро Отче».

4. Пророк – «глашатай», «покликаний», «людина Божа», обраний чоловік, через якого Бог звертався до свого народу.

Один чоловік був багатий, і зодягся в порфир¹ і віссон², і щоденно розкішно бенкетував. Був і вбогий один, на ім'я Лазар, що лежав у воріт його, струпами вкритий, і бажав годуватися крихтами, що зі столу багатого падали; пси ж приходили й рани лизали йому...

Та ось сталось, що вбогий умер, – і на Авраамове лоно³ віднесли його Янголи. Умер же і багатий і поховали його. І, терплячи муки в аду, звів він очі свої, та побачив здаля Авраама та Лазаря на лоні його. І він закричав та сказав: Змилуйся, отче Аврааме, надо мною, і пошли мені Лазаря, – нехай умочить у воду кінця свого пальця, і мого язика прохолодить, бо я мучуся в полу^{’ї}.

Авраам же промовив: Згадай, сину, що ти вже прийняв за життя свого добрє своє, а Лазар так само – лихе; тепер він тут тішиться, а ти мучишся. А крім того всього, поміж нами і вами велика безодня поставлена, так що ті, що хочуть, переходити не можуть ізвідси до вас, ані не переходяти ізвідти до нас.

А він відказав: Отож, отче, благаю тебе, щоб його ти послав у дім батька моого, бо п'ятьох братів маю, – хай він їм засвідчить, щоб і вони не прийшли на це місце страждання!

Авраам же сказав: Вони мають Мойсея і Пророків⁴, – нехай слухають їх! А він відказав: Ні ж бо, отче Аврааме, але коли прийде хто з мертвих до них, то покаються. Йому ж він відказав: Як Мойсея й Пророків не слухають, то коли хто й з мертвих воскресне, – не йнятимуть віри! (Луки 16:19-31).

- Як ви гадаєте, чи важко бути добрим?
- Чому?
- Як Ви розумієте словосполучення «добра людина», «милосердна людина»? Якими якостями вона наділена?
- Як Ви розумієте слова Ісуса «складайте ж собі скарби на небі»?

ТЛУМАЧЕННЯ:

У цій притчі Господь ясно показав, що якщо хто багатий, але витрачає своє багатство тільки на втіху, а бідним не допомагає, не думає про душу свою та її вічну долю, то буде засуджений і не здобуде щастя в майбутньому житті. Ті ж, хто терплять, лагідно, без ремствувань переносять страждання, матимуть блаженне життя в Царстві Небеснім.

«Діалогічні студії релігійних ідентичностей
на теренах Північного Приазов’я»

1. Наведіть 2-3 життєві приклади, які свідчили б про те, як представники різних релігійних ідентичностей ставляться до бідності й багатства.

2. Чи знаєте Ви, що релігія кримських татар Запорізького Приазов’я пов’язана з Кораном (віра в єдність Аллаха, його вічність і справедливість)? Дослідіть соціальні ідеї Корану щодо багатства й бідності. Чи можна їх вважати схожими за змістом з євангельською притчею про багатія та Лазаря?

Завдання 2.

Розфарбуйте малюнок і уважно подивіться на нього. Які букви тут сковалися? Знайдіть усі букви та складіть з них слово

(Див. Відповіді на творчі завдання)

Завдання 3.

Тренінгова вправа «Павутинка добра»

Мета: показати дітям, що добрі вчинки об'єднують людей, і чим більше їх, тим міцнішими є взаємини між людьми.

Обладнання: клубок ниток.

Час: 5-7 хвилин.

Хід вправи: Ведучий звертається до дітей: У мене є клубочок ниток, з яких ми зробимо з вами «павутинку добра». Кожен з нас колись робив добру справу або потребував допомоги й отримав її. Згадайте зараз такі випадки й по черзі називайте їх, передаючи клубочок. Хто називає добру справу першим, той повинен кінчик нитки міцно тримати в руці, а клубочок передавати іншому, доки в нас не вийде павутинка.

Діти стають у коло. По черзі називають випадки й передають клубок ниток одне одному, тримаючи нитку в руці доти, доки всі не будуть тримати нитку в руці.

Висновок: Подивіться, яка гарна в нас павутинка і скільки добрих справ було зроблено! Роблячи добро, схожою павутинкою ми зв'язуємо себе не лише одне з одним, а й з Богом. Тож робіть гарні вчинки, даруйте добро людям, і воно повернеться до вас.

Завдання 4.

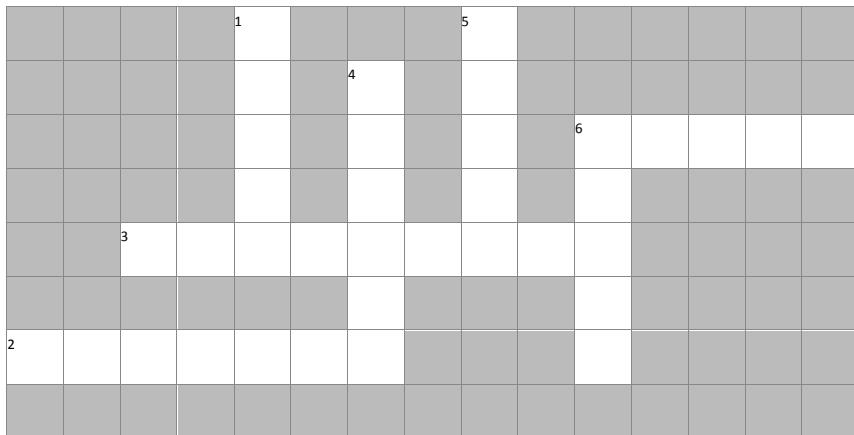
Розгадайте кросворд

По горизонталі:

2. Той, хто бенкетує щодня.
3. Чого просив багатій в Авраама?
6. Місце, куди потрапив багатій після смерті.

По вертикалі:

1. Хто відніс Лазаря після смерті на лоно Авраамове?
4. Ім'я того, кого треба слухати братам багатія, щоб не потрапити до пекла.
5. Як звали вбогого, який лежав біля брами багатія?
6. Скільки братів мав багач?

(Див. Відповіді на творчі завдання)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Библия в поделках. Притчи: пособие для Воскресных школ / «Азбука жизни», международный благотворительный детский фонд. — К. : [б.и.], [2000-?], — 40 с.: ил. — (Библия в поделках).
2. Біблія / переклад Івана Огієнка. — ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», 2014. — 1360 с.
3. Буддийские притчи и истории [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.edinstwo.narod.ru/budd.html> (дата звернення: 20. 07. 2017).
4. Вибирати тобі – не помились! [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mistetstvo-slova.in.ua/-/media/files/p/o/posluch.pptx> (дата звернення: 06. 07. 2017).
5. Всі діти талановиті: методичні поради з питань творчого розвитку користувачів-дітей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://odb.km.ua/?dep=38&w=show_dpage&dep_up=615&dep_cur=616&page_id=61 (дата звернення: 22. 09. 2017).
6. Дидактичний матеріал з основ християнської етики для 1-4 класів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://i.ocvita.com.ua/doklad/364/index.html?page=3> (дата звернення: 11. 07. 2017).
7. Евангелие о талантах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.pravoslavie.ru/73955.html> (Дата звернення: 25. 06. 2017).
8. Єфімова І. В. Літні вправи на кожний день. Я йду в 4-й клас / І. В. Єфімова, Н. В. Курганова. — Х. : Ранок, 2017. — 96 с. — (Серія «Корисний відпочинок».)
9. Закон Божий. Руководство для семьи и школы / составитель протоиерей Серафим Слободский. — Издатель : Свято-Успенская Почаевская Лавра, 2012. — 776 с.
- 10.Заняття «Добро в тобі» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zabroduschool.ucoz.ru/load/upravlinnja/socialno_psikhologichna_sluzhba/zanjattja_dobro_v_tobi/42-1-0-457 (дата звернення: 05. 08. 2017).

11. Комбіноване заняття для дітей дошкільного віку. Тема «Загублена овечка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.detsko.com/stati/poznaiki-3-6/komb-novane-zanjattja-dlja-d-teid-doshk-lnogo-v-ku-zagublena-ovechka.html> (дата звернення: 12. 07. 2017).
12. Красоткіна Надія. Талант – це здібності природи [Електронний ресурс] / Надія Красоткіна. — Режим доступу : <http://krasotkina.com/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%82%20%E2%80%94%20%D1%86%D0%B5%20%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96.html> (дата звернення: 07. 06. 2017).
13. Кроссворд по предмету Христианская этика (укр.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://spisok-literaturi.ru/cross/kategorii-gotovyh-crossvordov/hristiyanska-etika-ukr/prichchi-ukr.html> (дата звернення: 15. 08. 2017).
14. Москальова Л. Ю. Християнська етика в процесі становлення системи духовно-морального виховання молоді на теренах Північного Приазов'я / Л. Ю. Москальова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогіка. — 2014. — № 2 (13).
15. Народи Північного Приазов'я (*етнічний склад та особливості побутової культури*) / авт. кол.; за заг. ред. І. П. Аносова. — Запоріжжя : Просвіта, 1997. — 176 с.
16. Подгайко М. К. Політико-правові засади утворення грецької спільноти у Північному Приазов'ї наприкінці XVIII ст. / М. К. Подгайко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, політологія. — 2011. — Випуск 2. — С. 59—66.
17. Портал вчителів початкових класів «Урок» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.yrok.net.ua/load/rozrobki_urokiv/

- khristijanska_
etika/urok_z_osnov_khristijanskoi_etiki_ljubov_darue_zhittja_de_ljubov_i
_miloserdja_tam_bog/58-1-0-5892 (дата звернення: 02. 09. 2017).
18. Притча про сіяча [Електронний ресурс]. — Режим доступу :
<http://ukrclassic.com.ua/katalog/usna-narodna-tvorchist-ta-davnya-ukrajinska-literatura/1617-pritcha-pro-siyacha-biblijna-legenda> (дата звернення: 09. 08. 2017).
19. Раскраска. Притча о богаче и Лазаре [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.supercoloring.com/ru/raskraski/pritcha-o-bogache-i-lazare> (дата звернення: 25. 06. 2017).
20. Раскраска. Притча о десяти девах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.supercoloring.com/ru/raskraski/pritcha-o-desyatidevah> (дата звернення: 06. 06. 2017).
21. Раскраски Православные. Иисус-пастух [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://raskrasku.com/pravoslavie/4616-iisus-pastuh.html> (дата звернення: 07. 08. 2017).
22. Ринекер Ф., Майер Г. Библейская энциклопедия Брокгауза / Фрітц Ринекер, Герхард Майер. — СВЕТ НА ВОСТОКЕ, ChristlicheVerlagsbuchhandlungPaderborn, 1999. — 1226 с.: ил.
23. Розробки класних годин. Творчість класного керівника // Тренінг «Цінність життя і здоров'я» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://natasha.in.ua/training-the-value-of-life-and-health> (дата звернення: 13. 06. 2017).
24. Святитель Феофан Затворник Вышенский. Полное собрание творений в сорока томах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://theophanica.ru/books/?book=tom6#> (дата звернення: 17. 08. 2017).
25. Святое Евангелие с толкованием блаженного Феофилакта, архиепископа Болгарского. — Издатель : Свято-Успенская Почаевская Лавра, 2008. — 823 с.

26. Слово вчителю. Мандрівка сторінками Ісусових притч (урок для 6 класу) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://slovovchitelyu.org/journal/nom28/storinkamy-isusovyh-prytc> (дата звернення: 25. 07. 2017).
27. Соціокультурні та освітні процеси Запорізького Приазов'я: проблеми, пошуки та перспективи: монографія / за ред. Л. В. Афанасьєвої, В. В. Молодиченка, В. В. Нечипоренко. — Запоріжжя : Вид-во Хортицького Національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2013. — 608 с.
28. Сухомлинский В. А. Цветок солнца: притчи, сказки, рассказы / В. А. Сухомлинский. — Х. : Школа, 2012. — 240 с.
29. Хасидские предания. Мудрость и благочестие [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litread.in/web/133864/184000-185000> (Дата звернення: 25. 07. 2017).
30. Энциклопедический словарь : в 41 т. / [Издатели Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон]. — СПб. : Тип. И. А. Эфrona, 1894. — Т. XXIV. — 1894. — 958 с.
31. Яскраві барви любові до Божого творіння / укл. Уілліс Д.; пер. з анг. Степанова В. — ВБФ «СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ГУМАНІТАРНА МІСІЯ», 2016. — 108 с.: іл.

ДОДАТКИ

Тестові завдання за змістом притч

1. Що відчував батько до молодшого сина в притчі про блудного сина?

- а) радість;
- б) прощення;
- в) милосердя;
- г) усі варіанти правильні.

2. З ким порівнюється пастух у притчі про загублену вівцю?

- а) зі слугою;
- б) з бараном;
- в) з Богом;
- г) з ближнім.

3. Що означають зерна в притчі про сіяча?

- а) думки;
- б) добро;
- в) слово Боже;
- г) дії.

4. Яка з якостей властива самарянинові з притчі про милосердного самаряніна?

- а) жертвіність;
- б) наполегливість;
- в) жадібність;
- г) хоробрість.

5. Яка основна ідея притчі про злочинних винарів?

- а) про необхідність розвивати дари, які дав нам Бог;
- б) про те, як не впізнали та не повірили Сину Божому;
- в) про необхідність збирати багатства не на землі, а на небі;
- г) про милосердя та любов до Бога.

6. Про що йдеться в притчі про немилосердного боржника?

- а) потрібно наполягати на тому, щоб боржник віддавав борги вчасно;
- б) потрібно віддавати борги вчасно;
- в) потрібно бути милосердним до свого близького;
- г) не треба заздрити багатству близького.

7. Про що йдеться в притчі про багатого й Лазаря?

- а) про взаємини бідного та багатого;
- б) про необхідність допомагати бідним;
- в) про необхідність збирати багатства не на землі, а на небі;
- г) про милосердя та любов до Бога.

8. Яка головна ідея притчі про мудрих і нерозумних дів?

- а) щоб люди пильнували за станом своєї душі до Другого Приходу Ісуса Христа;
- б) щоб люди були освіченими;
- в) щоб люди виконували заповіді;
- г) що необхідно ділитися своїм добром.

9. Про що йдеться в притчі про слухняного й неслухняного сина?

- а) про конфлікт поколінь;
- б) про різні погляди на працю;
- в) про доброго старшого сина й поганого молодшого;
- г) немає правильної відповіді.

10. Про що йдеться в притчі про митника і фарисея?

- а) про важливість щирого каяття;
- б) про важливість милосердя;
- в) про доброту;
- г) про різні погляди на молитву.

Відповіді:

- 1. г; 2. в; 3. в; 4. а; 5. б; 6. в; 7. в; 8. а; 9. г; 10. а.

Гра-опитування «З якої це притчі?»

1. Інше впало на добру землю і вродило одне в сто разів, друге – в 60, а третє – в 30 ... (*Притча про сіяча*).
2. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився ... (*Притча про кукіль*).
3. І змилосердився пан над тим слугою, відпустив його й подарував йому борг той ... (*Притча про немилосердного боржника*).
4. Домовившись з робітниками по динарію денно, послав їх у свій виноградник ... (*Притча про робітників у винограднику*).
5. Коли має який чоловік сто овець, а одна з них заблудить, то чи він не покине 99 і не піде шукати заблудлої ... (*Притча про загублену вівцю*).
6. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять ... (*Притча про таланти*).
7. Приступив до нього, перев'язав йому рани, посадив на власну худобину і довіз до гостиниці ... (*Притча про милосердного самаряніна*).
8. Отче, я згрішив проти неба, й проти тебе ... (*Притча про блудного сина*).
9. Боже, дякую тобі, що я не такий, як інші люди-грабіжники, неправедні ... (*Притча про митника і фарисея*).
10. Воно найдрібніше з усього насіння, але, коли виросте, більше воно за зілля ... (*Притча про гірничне зерно*).
11. Хоч і Бога я не боюся, і людей не соромлюся, але через те, що вдовиця опя докучає мені ... (*Притча про несправедливого суддю*).
12. Між нами і вами велика безодня, яку неможливо перейти ... (*Притча про багатого й Лазаря*).

Гра-лото «Притчі Христові»

У комплекті:

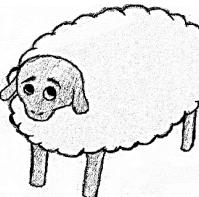
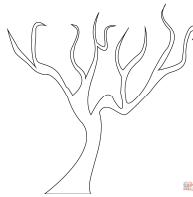
- картки з назвами притч – 24 шт.;
- ігрові картки 3 шт. На кожній картці є два ряди клітин, у кожному ряду в довільному порядку розташовані картинка або цитата з Біблії.

Правила гри

Кожен гравець отримує по одній ігровій картці. Кількість гравців обмежується кількістю карток. (Як варіант – гра в декількох міні-групах).

Призначається ведучий – гравець, який дістає картки з назвами притч. Гравці, орієнтуючись на зображення або цитату з Біблії, повинні правильно назвати притчу. Виграє той гравець, хто першим закриє всі клітинки на одній з карток.

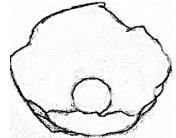
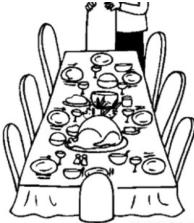
Картка № 1

<p>А він відказав: Отож, отче, благаю тебе, щоб його ти послав у дім батька моого, бо п'ятьох братів маю, – хай він їм засвідчить, щоб і вони не прийшли на це місце страждання!</p> <p>(Лк. 16:19-31)</p>		<p>І сказав він йому: Ти завжди зо мною, дитино, і все моє – то твоє! Веселитись та тішитись треба було, бо це брат твій був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся!</p> <p>(Лк. 15:11-32)</p>	
	<p>Говорю вам, що цей повернувся до дому свого більш віправданий, аніж той. Бо кожен, хто підноситься, буде понижений, хто ж поникається, – той піднесеться</p> <p>(Лк. 9:14).</p>	 	<p>Бог же до нього прорік: Нерозумний, начі цієї осінь душу твою зажадають від тебе, і кому зостанеться те, що ти був наготовив?... Так буває з тим, хто збирає для себе, та не багатіє в Бога</p> <p>(Лк. 12:16-21).</p>

Картка № 2

	<p>Царство Небесне подібне до чоловіка, що посіяв був добре насіння на полі своїм (Мтв. 13:24-30).</p>		<p>Воно найдрібніше з усього насіння, але, коли виросте, Більше воно за зілля, і стає деревом, так що птаство небесне злітається, і кубиться в віттях його (Мтв. 13:31-32).</p>
<p>Один чоловік ішов з Єрусалиму до Єрихону, і попався розбійникам, що обдерли його, і завдали йому рані, та й утекли, покинувши ледве живого його (Лк.10:29-37)</p>		<p>Тоді раб той упав до ніг, і вклоняючись йому та благав: Потерпи мені, я віддам тобі все! (Мтв. 18:23-35)</p>	

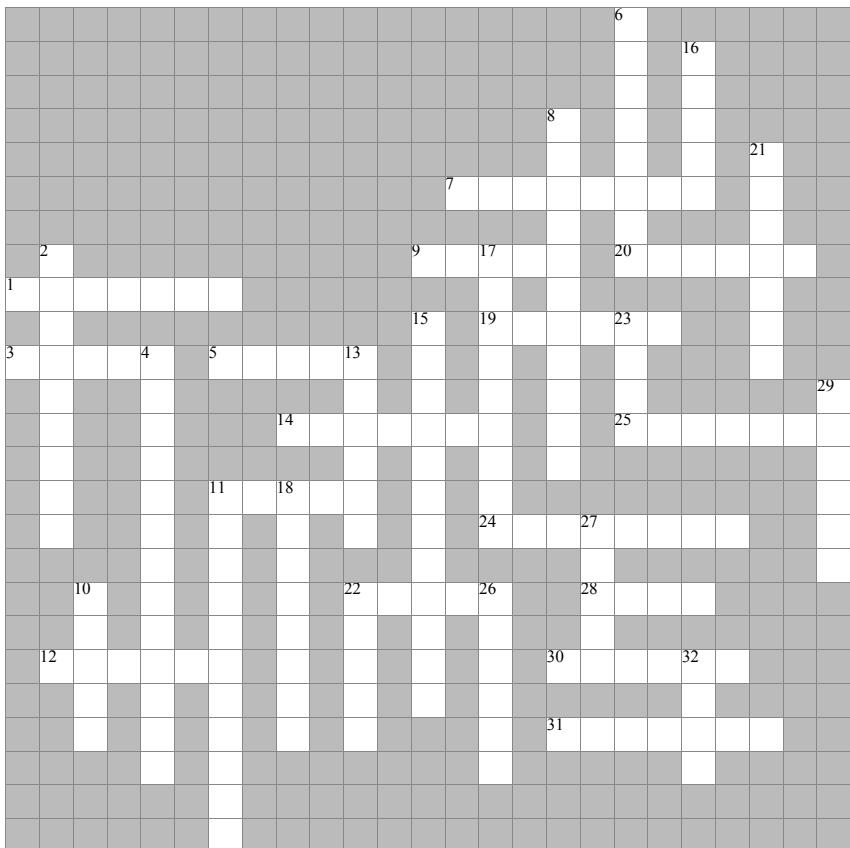
Картка № 3

	<p>Винарі ж рабів його похапали, і одного побили, а другого замордували, а того вкаменували. Знов послав він інших рабів, більш як перше. Та й тм учинили те саме (Мтв. 21:33-46).</p>		<p>А знайшовши, кличе приятелько та сусідок та каже: Радійте зо мною, бо знайшла я загублену драхму! (Лк. 15:8-10).</p>
<p>А як вам здається? Один чоловік мав двох синів. Прийшовши до першого, він сказав: Піди-но, дитино, сьогодні, працюй у винограднику! (Мтв. 21:28-32)</p>		<p>Блаженний той раб, що пан його прийде та знайде, що робить він так! Поправді кажу вам, що над всім маєтком своїм він поставить його (Лк. 12:42-48).</p>	

Картки з назвами притч (24 штуки)

Притча про багатого й Лазаря	Притча про загублену вівцю	Притча про блудного сина	Притча про неплідне фігове дерево
Притча про сіяча	Притча про митника й фарисея	Притча про робітників у винограднику	Притча про багача
Притча про скарб	Притча про кукіль	Притча про мудрих і нерозумних дів	Притча про гірчиче зерно
Притча про доброго самаряніна	Притча про несправедливого суддю та вдовицю	Притча про немилосердного боржника	Притча про таланти
Притча про вдовину лепту	Притча про злочинних винарів	Притча про людину, яка просить хліба опівночі	Притча про загублену драхму
Притча про слухняного й неслухняного сина	Притча про перлину	Притча про мудрого домоправителя	Притча про гостей весільних

Кросворд № 1. Притчі Ісуса

По горизонталі:

1. Інші загинули, а інші дали плід. Що? (Мтв. 13:3-23; Мк. 4:3-20).
3. Знаряддя для лову риби, якому Царство Небесне подібне (Мтв. 13:47-50).
5. Коли ж дозріє плід, зараз він посилає серпа, бо вона настала. Що настало? (Мк. 4:26-29).
7. Сказав: не хочу, а після пішов. Що приніс? (Мтв. 21:28-32).
9. На ньому людина безрозсудна свій дім збудувала (Мтв.7:24-27; Лк. 6:47-49).

11. Жінка, приходячи до нього, говорила: Оборони мене від моого супротивника. Хто вона? (Лк. 18:1-7).
12. Йому Воротар відчиняє, і вівці слухаються Його голосу (Ів.10:1-16).
14. Рослина, до зерна якого Царство Небесне подібне (Мтв.13:31-32).
19. Розділив батько для дітей своїх. Що? (Лк. 15:11-32).
20. Прийшов ворог, посіяв між пшеницею і пішов. Що посіяв? (Мтв. 13:24-30, 13:36-43).
22. Підійшов, подивився і теж пройшов мимо. Хто? (Лк. 10:25-37).
24. Вони мають хліба аж надмір, а син помирає від голоду. Хто вони? (Лк. 15:11-32).
25. Змилосердився пан над рабом тим, і звільнив його, і простив йому борг. Хто простив? (Мтв. 18:23-35).
28. Його закололи й почали веселитися (Лк. 15:11-32).
30. Вона пролягла між багатим і вбогим по смерті їх (Лк.16:19-31).
31. Розплатився з утримувачем готелю, сказавши йому: подбай про нього; і як більше що витратиш, я, коли повернуся, віддам тобі. Якою валютою розплатився? (Лк. 10:25-37).

По вертикалі:

2. Десять дів побрали каганці свої, вийшли йому назустріч (Мтв. 25:1-13).
4. Правильний і розсудливий (Мтв. 24:45-51).
6. Йшов тією дорогою і, побачивши лежачого, пройшов мимо (Лк. 10:25-37).
8. І, схопивши Його, вони вивели за виноградник і вбили. Кого? (Мтв. 21:33-41; Мк. 12:1-9; Лк. 20:9-16).
10. І з радості з того йде, та й усе, що має продає. Що купує? (Мтв.13:44). 11. Царство Небесне подібне до ділянки землі, на якій вирощується рід кучерявих чагарників. Що за ділянка? (Мтв.20:1-16).
13. Помер жебрак і віднесли його ангели на лоно батька віруючих. Як ім'я батька віруючих? (Лк. 16:19-31).
15. У нього було два боржники: один був винен п'ятсот динаріїв, а другий

п'ятдесят. Хто він? (Лк.7:41-43).

16. Бога не боявся й людей не соромився. Хто він? (Лк. 18:1-7).

17. Побачивши його, зглянувся і, підійшовши, перев'язав йому рані. Хто? (Лк. 10:25-37).

18. Якщо маєте приятеля, і підете до нього й скажете йому: Дай мені, друже, три хліби, бо один мій приятель з дороги зайшов до мене й мені нема чого запропонувати йому? Коли підете? (Лк. 11:5-10).

21. Знайшовши одну дорогоцінну, то йде, і все, що має, продає й купує її. Що знайшов? (Мтв. 13:45-46).

22. Жебрак, який лежав у струпах біля воріт багатого (Лк. 16:19-31).

23. Те, що не сподобалося царю в одному з тих, хто лежав на бенкеті (Мтв. 22:1-14; Лк. 14:16-24).

26. Одному дав п'ять, а другому два, а тому один, кожному за спроможністю його. Що дав? (Мтв.25:14-30; Лк.19:11-27).

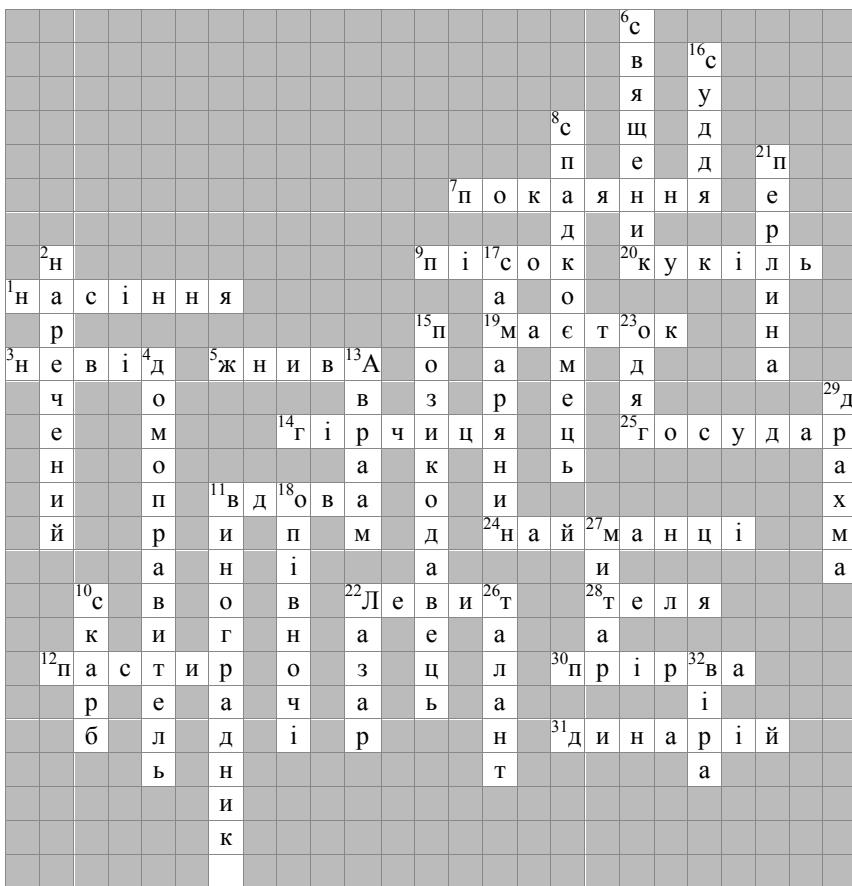
27. Пішов виправданим у свій дім (Лк. 18:9-14).

29. Жінка запалила свічку, мете кімнату, шукає валюту. Яку? (Лк.15:8-10).

32. Син Людський, як прийде, чи знайде її на землі? Що? (Лк. 18:1-7).

Кросворд № 1. Притчі Ісуса

Відповіді:

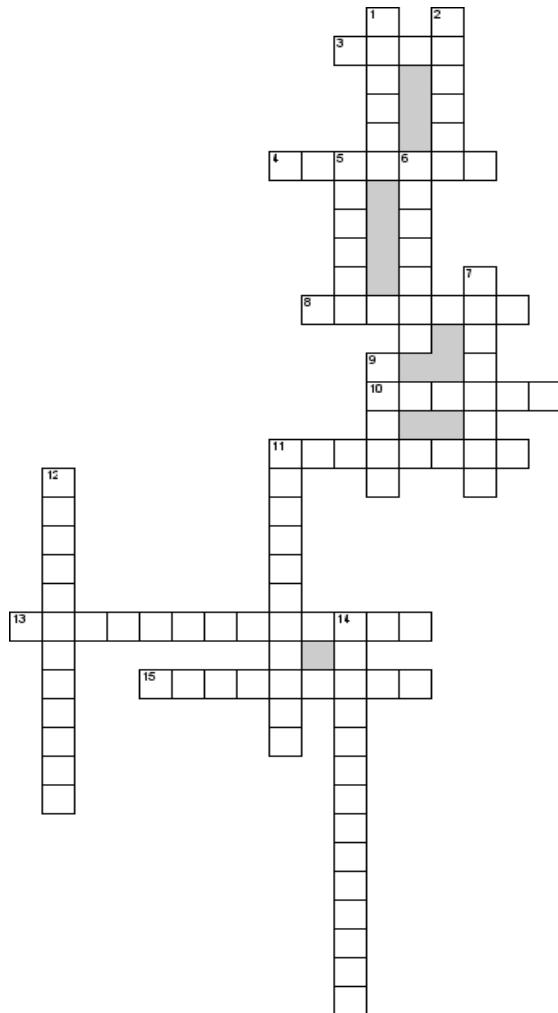
ПО ГОРИЗОНТАЛІ:

1. НАСІННЯ
3. НЕВІД
5. ЖНИВА
7. ПОКАЯННЯ
9. ПІСОК
11. ВДОВА
12. ПАСТИР
14. ГІРЧИЦЯ
19. МАСТОК
20. КУКІЛЬ
22. ЛЕВІТ
24. НАЙМАНЦІ
25. ГОСУДАР
28. ТЕЛЯ
30. ПРИРВА
31. ДИНАРІЙ

ПО ВЕРТИКАЛІ:

2. НАРЕЧЕНИЙ
4. ДОМОПРАВИТЕЛЬ
6. СВЯЩЕНИК
8. СПАДКОЄМЕЦЬ
10. СКАРБ
11. ВИНОГРАДНИК
13. АВРААМ
15. ПОЗИКОДАВЕЦЬ
16. СУДДЯ
17. САМАРЯНИН
18. ОПІВНОЧІ
21. ПЕРЛИНА
22. ЛАЗАР
23. ОДЯГ
26. ТАЛАНТ
27. МИТАР
29. ДРАХМА
32. ВІРА

Кросворд № 2. Притчі Ісуса

По горизонталі:

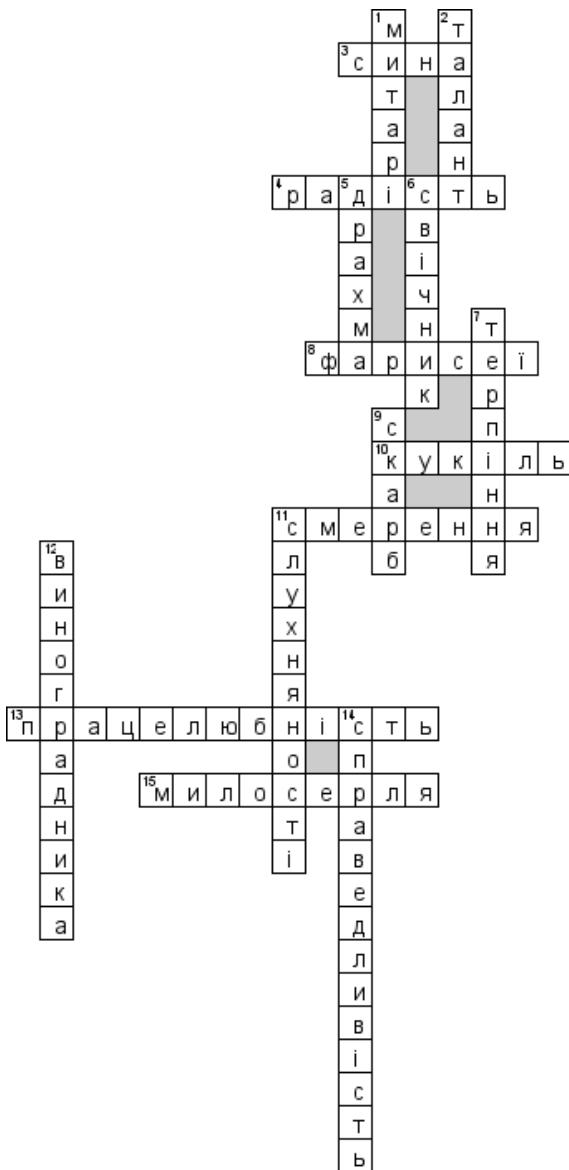
3. Притча про блудного...
4. Почуття задоволення, засноване на любові до Бога, до близького, до себе.
8. Вчителі юдейського закону, лицеміри, горді, самозакохані...
10. Бур'ян, що росте серед пшениці...
11. Покірність, мудрість...
13. Здатність людини любити свою роботу, старанно й добросовісно виконувати її.
15. Добре, співчутливе ставлення до близького...

По вертикалі:

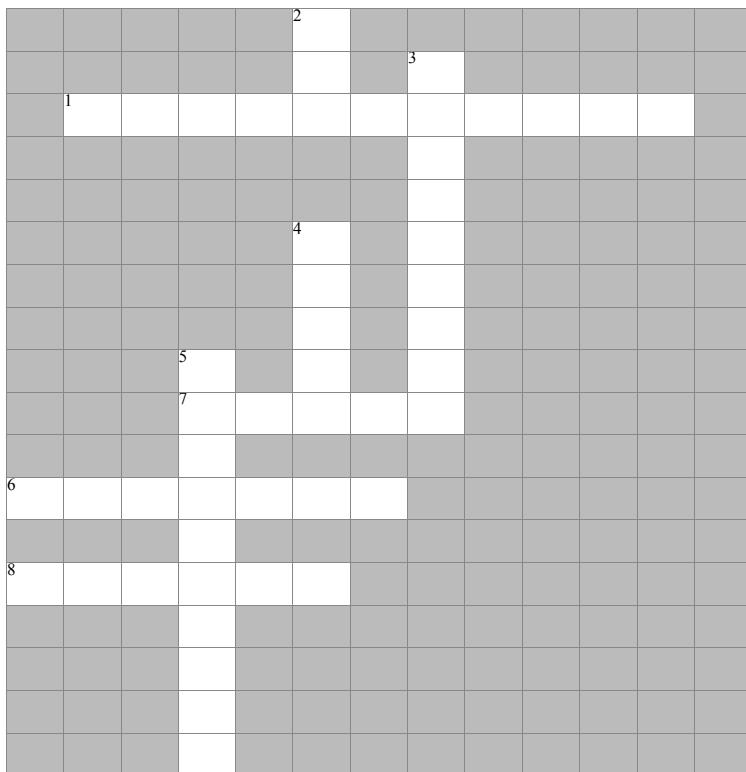
1. Люди, які в часи Ісуса Христа збирали податки для римського уряду...
2. Вроджені здібності людини, дар Божий...
5. Як називається срібна монета у греків?
6. У якій притчі Ісус Христос – це світло для світу. У притчі свічка та... ?
7. Страждання, відчуття болю тіла чи души...
9. Притча про... і перлину.
11. Чого вчить Притча про слухняного й неслухняного сина?
12. Притча про рабів ... .
14. Здатність людини чинити правильно, згідно з морально-етичними правилами...

Кросворд № 2. Притчі Ісуса

Відповіді:

Кросворд № 3. Притча про робітників у винограднику

По горизонталі:

1. Місце праці робітників.
6. Яку плату обіцяв господар першим робітникам?
7. Скільки разів виходив господар наймати робітників?
8. Скільки часу працювали робітники, яких господар найняв останніми?

По вертикалі:

2. Господар у притчі – це ...
3. Яка риса характеру була притаманна робітникам, які прийшли працювати рано-вранці?
4. Котра була година, коли господар вдруге вийшов найняти робітників?
5. Хто за наказом господаря роздавав плату робітникам?

Кросворд № 3. Притча про робітників у винограднику

Відповіді:

					² Б							
				о		³ з						
¹ в	и	н	о	г	р	а	д	н	и	к		
						з						
						д						
				⁴ т	р							
					р	і						
					е		с					
		⁵ у			т		т					
	⁷ п	,		я	т		ь					
				р								
⁶ д	и	н	а	р	і	й						
				в								
⁸ г	о	д	и	н	у							
				т								
				е								
				л								
				ь								

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: ПО ВЕРТИКАЛІ:

1. ВИНОГРАДНИК	2. БОГ
6. ДИНАРІЙ	3. ЗАЗДРІСТЬ
7. ПЕКЛО	4. ТРЕТЬЯ
8. ГОДИНУ	5. УПРАВИТЕЛЬ

ВІДПОВІДІ НА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Практичні завдання з теми 1. 1. Вчимося щедрості

Завдання 2. Складіть прислів'я

Відповіді:

1. Остерігайся гріха, чини по-християнськи.
2. Стався до людей так, як хочеш, щоб вони ставились до тебе.
3. Завжди слухайся і поважай своїх батьків.
4. Будь прикладом істинного християнина для інших людей.
5. А хто мене слухає, той житиме безпечно і не буде боятися жодного лиха.

Практичні завдання з теми 1. 1. Вчимося щедрості

Завдання 3. Розшифруй слова Ангела

Відповідь: Той Ісус, що вознісся на небо від вас, прийде так, як бачили ви, як ішов Він на небо! (Дії 1:11).

Практичні завдання з теми 1. 3. Навчаємося бути справедливими

Завдання 3. Головоломка

Відповідь: «Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать»
(1 Петра 5:56).

Практичні завдання з теми 4. 4. Терпіння та стійкість

Завдання 2. Які букви тут скривлені? Знайдіть усі букви та складіть з них слово

Відповідь: ДОБРО

Практичні завдання з теми 4. 4. Терпіння та стійкість

Завдання 4. Розгадайте кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ:

2. БАГАТІЙ
3. МИЛОСЕРДЯ
6. ПЕКЛО
1. АНГЕЛ
4. МОЙСЕЙ
5. ЛАЗАР
6. П'ЯТЬ

ПО ВЕРТИКАЛІ:

Навчально-методичний посібник

**Москальова Людмила Юріївна
Єрмак Ганна Володимирівна
Єськоміна Лілія Євгенівна
Замкова Ірина Ігорівна
Плахоніна Аліна Костянтинівна**

Комплекс тренінгових програм з проблем духовно-морального виховання учнів початкових класів

**Відповідальний редактор Єрмак Г.В.
Технічний редактор Постильна О.О.**

Рисунки

**Обкладинка – Плахотіна А.К.
Зображення до притч – Абдурахманов Р.Д.
Чорно-білі зображення до практичних завдань – Москальова Г.О.**

Підписано до друку 30.11.2017 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

**Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. акр. 7,73. Тираж 300 примірників. Замовлення № 2306.**

**Видано та надруковано ФО-П Однорог Т.В.
72313, м. Мелітополь, вул. Героїв Сталінграду, 3а, тел. (067) 61 20 700
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477**